

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

สารนิพนธ์
ของ
กาญจนา จำนงศักดิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2551

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

สารนิพนธ์
ของ
กาญจนา จำนงศักดิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

บทคัดย่อ
ของ
กาญจนา จำนงศักดิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2551

กาญจนา จำนงค์ดี. (2551). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำและประเมินคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) ศีล คือ ความประพฤติดีงามทั้งกาย วาจา ใจ 2) สมาธิ คือ จิตใจมีคุณธรรมและมีสติ 3) ปัญญา คือ ความรู้คิด เข้าใจ ในการจัดทำคู่มือครั้งนี้ได้ดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา และจัดทำโครงร่างคู่มือ ขั้นตอนที่ 2 วางแผนดำเนินการจัดทำคู่มือ โดยกำหนดส่วนประกอบของคู่มือ และกิจกรรมการเรียนการสอน 8 กิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 เขียนคู่มือและพัฒนาคู่มือ เขียนคู่มือและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไข แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ด้านเนื้อหา รูปแบบความเหมาะสมในด้านเอกสารและการใช้ภาษา ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเป็นไปได้ของคู่มือ นำคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และผู้ปฏิบัติงานกิจกรรมการเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ในโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง 10 คน และต่างโรงเรียน 10 คน ตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ แล้วจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

ผลของการศึกษาได้คู่มือซึ่งมีเนื้อหาประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ และ ด้านปัญญา พร้อมการจัดกิจกรรมจำนวน 8 กิจกรรม องค์ประกอบของคู่มือได้แก่ กิจกรรม แนวคิด วัตถุประสงค์ ระยะเวลา สถานที่ อุปกรณ์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการ ประเมินผล และผลที่คาดว่าจะได้รับ ผลการประเมินความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงาน คู่มือมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31, S.D. = 0.35$)

A MANUAL ON INSTRUCTION ACTIVITY MANAGEMENT TO DEVELOP
THE THREE STUDIES, WAT SI YAEK RATBAMRUNG SCHOOL.

AN ABSTRACT

BY

KANCHANA CHAMNONGSAK

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Education Administration
at Srinakharinwirot University

May 2008

Kanchana Chamnongsak. (2008). *A Manual on Instruction Activity Management to Develop the Three Studies, Wat Si Yaek Ratbamrung School*. Master's project, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Project Advisor: Asst. Prof. Dr. Phairojana Klinkularb.

The objectives of this study were to make and evaluate a manual on instruction activity management to develop the Three Studies, Wat Si Yaek Ratbamrung School. The manual consisted of 3 aspects of development: 1) Morality – good conduct of body, speech, and mind; 2) Concentration – right mindfulness and mental discipline.; and 3) Wisdom – right view, thought and understanding. Four stages were implemented in making the manual. Stage 1: Studying related literature to get guidelines on making a manual on instruction activities for Three Studies development of students; a draft of the manual was made at this stage. Stage 2: Planning on making the manual; identifying the content of the manual and 8 related activities. Stage 3: Writing and developing the manual. The written manual was proposed to the project advisor for consideration; after that 5 experts were asked to examine and give recommendations on the correctness of the content, the appropriateness of the format of the document including language usage. Stage 4: Examining the possibility of manual use. Five experts, 10 practitioner teachers of Buddhist Way School at Wat Si Yaek Ratbamrung School, and 10 practitioner teachers of Buddhist Way School from nearby schools were proposed to examine the possibility of the manual use. Then the final version of the manual was finished.

The study yielded the manual which consisted of 3 aspects of development: Morality, Concentration, and Wisdom, with related 8 activities management. The components of the manual were: Activity Name, Key Concepts, Objectives, Schedule, Venue, Instrument, Target Group, Implementation Guidelines, Evaluation, and Expected Outcomes. According to the experts and practitioner teachers' evaluation, the possibility of the manual use, as a whole, was appropriate at the high level ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.35).

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างมากจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ศึกษาคู่มือผู้รู้ลึกซึ้งซึ่งในความกรุณาและกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์ ดร. จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ที่ให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำคู่มือฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการจัดทำคู่มือในด้านการจัดทำโครงสร้างของคู่มือ การตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือ และการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ ขอขอบคุณ ครูบุญนะ แสงงาม พร้อมด้วย พี่ น้อง เพื่อน และ คณะครู โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ซึ่งเป็นผู้ให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาในการจัดทำสารนิพนธ์มาโดยตลอด

ประโยชน์และคุณค่าทั้งปวง อันเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษา ขอมอบคุณความดีเพื่อทดแทนคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และแนวทางการดำเนินชีวิต อันทรงคุณค่าแก่ผู้ศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปบริหารตน บริหารองค์กร ให้มีประสิทธิภาพสืบต่อไป

กาญจนา จำนงศักดิ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
ความสำคัญของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง.....	7
โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง.....	8
การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนวิถีพุทธ.....	10
ลักษณะและรูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ.....	22
แนวทางการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ.....	25
คู่มือ.....	27
ความหมายคู่มือ.....	27
ประเภทของคู่มือ.....	29
องค์ประกอบของคู่มือ.....	32
ลักษณะที่ดีของคู่มือ.....	36
แนวทางการเขียนคู่มือ.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
งานวิจัยในประเทศ.....	41
งานวิจัยต่างประเทศ.....	47

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3	
ขั้นตอนและวิธีการจัดทำคู่มือ.....	49
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
บทที่	
4	
คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรศึกษาโรงเรียนวัดสี่ราษฎร์บำรุง.....	57
ปก.....	58
คำนำ.....	59
สารบัญ.....	60
คำชี้แจง.....	61
กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรศึกษา.....	63
บทที่	
5	
สรุปผลการจัดทำคู่มือ.....	107
เอกสารอ้างอิง.....	109
บรรณานุกรม.....	114
ภาคผนวก.....	120
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจโครงสร้างเนื้อหาสาระของคู่มือ.....	121
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมของ เนื้อหาสาระของคู่มือก่อนนำไปใช้.....	123
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ.....	125
ภาคผนวก ง แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่พัฒนาไตรศึกษาโรงเรียนวัดสี่ราษฎร์บำรุง.....	127
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	131

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมการนำคู่มือไปใช้.....	56

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในการจัดการศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา หรืออุดมศึกษา มีความมุ่งหมายที่จะจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบ 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนนักศึกษาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาและสังคมมีความรู้ทางทฤษฎี มีทักษะในการปฏิบัติงานมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกันผู้อื่นอย่างมีความสุข องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านที่ใช้ในการจัดการศึกษาขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ คนที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการทำงานแต่ขาดคุณธรรม จริยธรรม อาจจะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิดไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ และยังก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ส่งผลไปยังการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน คนที่มีคุณภาพจึงต้องประกอบด้วยความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานและคุณธรรม ชาตรี ตำราญ (2543 : 58) กล่าวว่าไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดให้มีการสอดแทรกกิจกรรมการเรียนเพื่อการก้าวไปสู่ความเป็นมนุษย์ของสังคมมากกว่าก้าวสู่ภาควิชาการด้านหนังสือโดยมีเป้าหมายต้องการให้เด็กเป็นคนดีมีสุข และเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย นับว่าเป็นการทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ของสถานศึกษา

ปัจจุบันการจัดการศึกษาได้เข้ามาสู่ยุคของการปฏิรูปการศึกษา นโยบายในเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมยังคงปรากฏเป็นนโยบายหลักในการจัดการศึกษา จะเห็นได้จากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

เนื่องจากคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ สังคมใดประเทศใดสามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ทั้งนี้เพราะคนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เมื่อมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพก็จะเป็นพื้นฐานในการสร้างพลังครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศตามมาอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้อย่างสันติ การพัฒนาคนไม่ได้มีเพียงแต่การพัฒนาในด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคมไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะในภาวะที่ต้องการจะพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องเน้นให้คนในประเทศ มีคุณธรรม และจริยธรรมควบคู่ไปกับการให้การศึกษา และเป็นเครื่องมือในการ

พัฒนาคน และคนที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติในปัจจุบันและอนาคต ก็คือคนที่มีความรู้ ความคิดอย่างเป็นระบบที่ดี สามารถวิเคราะห์ข้อมูลหลักการของเหตุผล สามารถตัดสินใจเลือกสิ่ง ที่ ถูกต้อง และเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนที่สำคัญรู้จักนำกระบวนการการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งปวง มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพ จะเห็นได้จากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่เน้นคนเป็นจุดหมายหลักของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1-5)

นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเป็น การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาบุคคลได้ทุกด้าน โดยทำให้มีศักยภาพที่มีอยู่ในตัว บุคคลได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้บุคคลได้รู้จักการวิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540 : 10) จะเห็นได้ว่าสถานศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดในการ ดำเนินการให้บรรลุถึงจุดหมายนี้ได้ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญ ซึ่งมี หน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด การอบรมบ่มนิสัย ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กัน ตลอดจนเตรียมบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษา

ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และ หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนาน วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็น แหล่งคำสอนของการฝึกอบรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดี จะมี ส่วนประกอบด้านพระพุทธศาสนาเป็นพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ

พระธรรมปิฎก ได้วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยไว้ในหนังสือ เรื่อง ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย ว่า ในทางการศึกษาเมื่อมองโดยภาพรวมพระพุทธศาสนา จัดเป็น วิชาสำหรับการเรียนรู้ โดยสถานะหลัก คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรม (กรมวิชาการ 2545 : 9)

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา ที่เรียก สั้นๆ ว่า ศิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีทั้งมีความง่ายยากตั้งแต่เรื่อง เบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ การศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา และผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีรากฐานจากการใช้ พุทธธรรมมาจากการอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของ การศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัด การศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย

ในความล้ำค่าของพุทธธรรมและในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดทั้งระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ ที่นำหลักธรรมพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยระบบสถานศึกษา เน้นการบูรณาการหลักไตรสิกขา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกิน ดู ฟัง เป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุขได้จริง (กรมวิชาการ 2545 : 9)

โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยมีปรัชญาของโรงเรียนว่า เรียนดี กีฬาเด่น เป็นประชาธิปไตย ใฝ่คุณธรรม

ผู้บริหาร โรงเรียน และคณะครูได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการนำแนวทางการพัฒนามนุษย์โดยใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธมาเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรและผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาตนเองทั้งวิถีการทำงาน และวิถีชีวิตส่วนตัวสู่ความสะอาด สว่าง สงบ และชัดเจน การบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ซึ่งเป็นฐานของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ในปีการศึกษา 2546

จากการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า การนำระบบไตรสิกขามาพัฒนาผู้เรียนอย่างบูรณาการกับครูที่จัดระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียน การกำหนดขั้นตอนและแผนปฏิบัติงาน เช่น การกำหนดแผนงานและปฏิทินการดำเนินงานขาดการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่ส่งเสริมการ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ส่วนการนิเทศ ติดตามการดำเนินการตามแผน และการประเมินที่ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งการรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ โรงเรียนจึงได้มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบควบคุม กำกับ ติดตาม (สรพรรษ หุ่นดี 2551 สัมภาษณ์) แต่จากการประเมินคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนโดยรวมในปีการศึกษา 2548 พบว่า คุณภาพผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ควรได้รับการฝึกและพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือรู้จักพิจารณาข้อดี ข้อเสียด้วยการมีเหตุ มีผล สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมี

คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้ครอบคลุมและสร้างเครื่องมือสำหรับวัดพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ (รัตนา จีบบรรจง. 2551 สัมภาษณ์)

ผู้ศึกษาเป็นผู้สอนและผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นที่ประเทษชาติต้องการ จึงได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำเอาระบบไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
2. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

ความสำคัญของการศึกษา

การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบและครูผู้สอนใช้เป็นแนวทาง หรือเป็นเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่พัฒนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมี ศีล สมาธิ ปัญญา และเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ประเทศชาติ และผู้บริหารสถานศึกษาจะได้ใช้ประกอบการนิเทศและติดตาม การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา

ขอบเขตของการศึกษา

การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของโรงเรียน โดยใช้แนวคิดหลักของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่ 1 กล่าวถึงนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักไตรสิกขา จึงได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนานักเรียน ประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้

1. ศีล ได้แก่
 - 1.1 กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
 - 1.2 กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร
 - 1.3 กิจกรรมคลองสวนน้ำใส

2. สมาธิ ได้แก่ 2.1 กิจกรรมจูงน้องเข้าวัด (ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน)
- 2.2 กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง
3. ปัญญา ได้แก่ 3.1 กิจกรรมต้นไม้พูดได้
- 3.2 กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี
- 3.3 กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย

นियามศัพท์เฉพาะ

นियามศัพท์เฉพาะสำหรับคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงมี นियามศัพท์ ดังนี้

1. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาหมายถึง เอกสารที่ให้ความรู้และ
แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาให้กับครูได้เข้าใจและสามารถดำเนิน
กิจกรรมในเรื่องไตรสิกขาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมประกอบไปด้วยชื่อกิจกรรม แนวคิด
วัตถุประสงค์ ระยะเวลา สถานที่ สื่อ/อุปกรณ์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการ การประเมินผล ผลที่คาดว่าจะ
จะได้รับ
2. การพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา หมายถึง การจัดกิจกรรมที่พัฒนาด้าน
ศีล สมาธิ ปัญญา โดยนำเนื้อหา ความคิดรวบยอด หรือประสบการณ์ การเรียนเรื่องไตรสิกขา
3. ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษาสามประการ ซึ่งเป็นผลดีที่ใช้สำหรับการศึกษา
ฝึกหัดและอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา เพื่อให้บรรลุสูงสุดของชีวิต ไตรสิกขาประกอบด้วย
 - 3.1 ศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติฝึกรอบรมให้ประพฤติในทางที่ดี ที่ถูกต้องตามหลักทั่วไปซึ่ง
ไม่ให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ศีลแบ่งออกเป็น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 หรือ ตัวเราปฏิบัติตามศีล
แล้วจะทำให้เป็นอยู่อย่างผาสุกและศีล 5 ทำให้เกิดสมาธิอีกด้วย
 - 3.2 สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิตหรือการสำรวมใจให้แน่วแน่และบังคับจิตใจของ
ตนเอง ให้อยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเพื่อทำประโยชน์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่ต้องการการ ได้มาซึ่งสมาธิต้อง
อดทนศึกษาอบรมและปฏิบัติเมื่อเกิดสมาธิแล้ว จะทำให้ เกิดปัญญาตามมา
 - 3.3 ปัญญา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ชัดเจนซึ่งเกิดจากการฝึกรอบรมจนเกิดความรู้
ความเข้าใจที่ถูกต้อง การพิจารณาในทางปัญญาต้องเข้าใจสิ่งต่างๆที่ผ่าน
4. การประเมินความเป็นไปได้ของกลุ่ม หมายถึง ขั้นตอนการตรวจสอบการตัดสินใจ
เป็นไปได้ของกลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้บริหาร นักวิชาการ และครูผู้สอนรวม 30 ท่าน
พิจารณาตัดสินว่ากลุ่มมีความเหมาะสมในระดับใด

5. โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงครามผู้ศึกษาได้ค้นคว้า หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาเพื่อเป็น ประโยชน์ในการจัดทำคู่มือให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
2. การดำเนินงานการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน โรงเรียนวิถิพุทธ
3. ลักษณะและรูปแบบ โรงเรียนวิถิพุทธ
4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธตามหลักไตรสิกขา
5. คู่มือ
 - 5.1 ความหมายของคู่มือ
 - 5.2 ประเภทของคู่มือ
 - 5.3 องค์ประกอบของคู่มือ
 - 5.4 ลักษณะของคู่มือที่ดี
 - 5.5 แนวทางการเขียนคู่มือ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงครามผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน พระอธิการชม สุวัณคงโค อดีตเจ้าอาวาสวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ร่วมกับ นายปิ้ง ไล่สกุล พร้อมด้วยประชาชนในท้องถิ่นและใกล้เคียง โดยใช้สถานที่ศาลาการเปรียญของวัดเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนเปิดการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2482 ต่อมา มีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น เจ้าอาวาสพร้อม

ด้วยประชาชน และคณะครู ได้ร่วมหาเงินจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินปลูกสร้างอาคารเรียนถาวร จำนวน 1 หลัง แบบ ป.1 ขนาดกว้าง 9 เมตร ยาว 40 เมตร โดยมีนายถาวร เกียรติยากร เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่

ในปีการศึกษาปัจจุบัน โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนชาย 103 คน นักเรียนหญิง 79 คน รวมนักเรียนทั้งหมด 182 คน มีจำนวนข้าราชการ 10 คน และครูอัตราจ้างชั่วคราวจำนวน 2 คน

คำขวัญของโรงเรียน

เรียนดี กีฬาเด่น เป็นประชาธิปไตย ใฝ่คุณธรรม

วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน

วิสัยทัศน์ หลักสูตรพร้อม สิ่งแวดล้อมดี มีส่วนร่วมของชุมชน ครูทุกคนตั้งใจ

ใช้เทคโนโลยี เด็กเก่งดี มีความสุข

เป้าหมาย

1. นักเรียนจบการศึกษาภาคบังคับทุกคน
2. นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานครบทุกสาระการเรียนรู้
3. นักเรียนทุกคนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

พันธกิจ

1. วางแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นผู้เรียนได้ฝึกคิดปฏิบัติจริง แสวงหาความรู้ และเรียนรู้จากชุมชน นักเรียนได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้อุ้มน้อมตามศักยภาพ
3. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
4. จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เกิดความสุข
5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรท้องถิ่น ผู้ปกครอง วัด และชุมชน
6. ส่งเสริมการใช้ภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติ

ปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม ในการดำรงชีวิตสนองความมุ่งหมายและหลักการใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธและสร้างคุณลักษณะที่ดีตาม เชี่ยวอย่างบรรพบุรุษด้วยการกระทำดีละเว้นความชั่วจึงเป็นสิ่งที่สมควรปลูกฝังให้กับเยาวชนและเริ่มจุด ประกายในการเปิดศักราชใหม่เมื่อมีการประชุมหลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา เมื่อ วันที่ 25 ธันวาคม 2545 โดยมีนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็นประธานเมื่อเริ่มแรกรับสมัคร โรงเรียนเข้าร่วม โครงการ(พฤษภาคม 2546) รับมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.ศิริกร มณีรินทร์ ได้พยายาม สร้างความเข้าใจและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผลักดันสนับสนุน และในเดือน มกราคมถึงเดือนเมษายน 2547 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้จัดปฐมนิเทศให้โรงเรียนที่เข้านำร่อง โครงการเพื่อให้โรงเรียนได้เตรียมแผน(จากรายงานการประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2547 ของ โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง)และจากการประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา ฝ่ายบริหาร ฝ่าย วิชาการ และคณะครูผู้รับผิดชอบ โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงจึงได้เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่ง เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านการดำเนินชีวิตของเยาวชนใน ปัจจุบันเพื่อก้าวสู่สังคมอย่างมีคุณภาพในการพัฒนาสังคมให้ตั้งงามต่อไปวัตถุประสงค์ของโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงเพื่อให้นักเรียนรู้และเข้าใจการดำเนินชีวิตตาม แนวทางวิถีพุทธและปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เพื่อให้ครู และนักเรียนในโรงเรียนพึงพอใจในการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธกิจกรรมและการดำเนินงาน โรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการ ศึกษาสภาพปัญหาและการเนินการประชาสัมพันธ์โครงการ ประชุม คณะกรรมการการดำเนินงานและกำหนดกิจกรรมโครงการกิจกรรมประจำวัน เช่น การรับ-ส่ง ศิษย์ กิจกรรมหน้าเสาธง สวดมนต์ไหว้พระและแผ่เมตตา การอบรมคุณธรรมยามเช้า กิจกรรมน่องไหว้พี่ กิจกรรมการพิจารณาอารมณ์และกล่าวขอบคุณ นั่งสมาธิก่อนเรียนภาคบ่าย สวดมนต์ก่อนกลับบ้าน กิจกรรมประจำสัปดาห์ สวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา นั่งสมาธิ ครูพระสอนในโรงเรียน พุทธภายิต ประจำสัปดาห์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและกิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น ทำบุญฟังเทศน์ในวันพระ เข้าพรรษา การประกวดสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ เป้าหมายเชิงปริมาณ ร้อยละ 90 ของนักเรียนชั้น อนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถีพุทธและปฏิบัติตามหลักธรรม เบื้องต้นของพุทธศาสนาและมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์และได้ร่วมกิจกรรมวัน สำคัญ นักเรียนพึงพอใจในการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธและจากการปฏิบัติงาน โครงการของโรงเรียน จากสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเชื่อมต่อกันทั่วโลก หรือที่เรียกกันว่าโลกไร้พรมแดนทำให้เกิดสภาพปัญหาที่สลับซับซ้อนซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างรวดเร็ว

แนวความคิดด้านเทคโนโลยีก่อให้เกิดการพัฒนาคนในด้านบวกและด้านลบเพราะคนเป็นหัวใจในการพัฒนาประเทศในขณะเดียวกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เน้นการปรับตัวเพื่อสนองการเปลี่ยนของโลกที่กำลังเจริญเติบโตมนุษย์จึงต้องเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสร้างสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ดูแลสุขภาพปลอดภัยและคุณธรรมจริยธรรมหาก มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและคุณธรรมย่อมสามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด จากรายงานการประเมินมาตรฐานการศึกษาการประเมินคุณภาพภายนอกเสนอต่อสถานศึกษา(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาขององค์การมหาชน) มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ สถานศึกษาเห็นความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีค่านิยมที่พึงประสงค์โดยกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จัดสิ่งแวดล้อมดี มีเอกลักษณ์ความเป็นไทยเป็นคนดีมีความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง สรุปผลการประเมินมาตรฐานที่ 1 มีคุณภาพระดับดี

2. การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่มุขแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทย ส่วนใหญ่มองกันว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ

พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับ การดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปคือการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 15)

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีทั้งมีความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องทีละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ การศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา และผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาจากการอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลก

นิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรมและในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอันันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียน ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดทั้งระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นในวงกว้างต่อไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2545: 1) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นระบบปกติที่สอนวิชาต่างๆ เหมือนโรงเรียนทั่วไป แต่นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้าใจในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโอกาสใกล้ชิดกับสิ่งล้ำค่าของสังคม ในอดีตการจัดการศึกษาเกิดจากพื้นฐานของสภาพชุมชนเกิดความร่วมมือของ 3 สถาบันในสังคมคือ บ้าน วัด โรงเรียน จนหลายคนคุ้นเคยกับคำว่า “บวร” เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ ไหลเข้าสู่ประเทศไทยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกด้านอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของสารสนเทศที่เชื่อมต่อกันแค่นี้เดียว คนรุ่นใหม่หลงไหลในวัฒนธรรมของต่างชาติ จนมองเรื่องดีงามของไทยว่าล้าหลัง คนไทยที่เคยได้รับการยอมรับจากต่างชาติ เป็นผู้เปี่ยมด้วยน้ำใจไมตรีจนได้ฉายานามว่า “สยามเมืองยิ้ม” (Land Of Smile) นับวันจะเลือนหายไปจากสังคม แบ่งปันไปสู่สังคมแห่งการแข่งขัน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดรูปแบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข 5 รูปแบบได้แก่

1. โรงเรียนวิถีพุทธ
2. โรงเรียนในกำกับของรัฐ
3. โรงเรียนสองภาษา
4. โรงเรียนสำหรับที่มีความสามารถพิเศษ
5. โรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

โรงเรียนวิถีพุทธคือความหวังที่จะพลิกฟื้นให้สังคมไทยกลับสู่ยุคแห่งความดีงามเหมือนอดีตได้จริงหรือ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นการบูรณาการตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ คู่ ฟังเป็น” มีปัญญาผู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสดงปัญญา มีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงเป็นโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องมาจากที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขความเข้าใจของคนทั่วไป ถ้าบอกว่า “เป็นผู้มีการศึกษา” มักจะหมายถึงการได้เรียนจบปริญญาตรี โท หรือเอก แต่ก็มีคำถามในสังคมอยู่เสมอว่าผู้ที่จบปริญญาตรี โท หรือเอก เหล่านั้นยังไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และที่เลวร้ายกว่านั้นพบว่าผู้มีการศึกษาเหล่านั้นนอกจากไม่สามารถทำตนให้มีความสุขแล้วจำนวนไม่น้อยยังทำให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อนอีกด้วยภาพเหล่านี้ จึงท้าทายสังคม และชวนให้ทบทวนนิยามของผู้มีการศึกษาที่แท้ว่า คืออะไรกันแน่? ในความคาดหวังของการมีการศึกษา หรือลักษณะผู้มีการศึกษาที่แท้ในสามัญสำนึกที่จะเป็นที่ยอมรับกันได้คือเป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ฝึกฝนตนเอง จนสามารถดำเนินชีวิต รวมถึงทำงานเลี้ยงชีพตนและครอบครัวอย่างมีความสุข โดยการดำเนินชีวิตของผู้มีการศึกษานี้ไม่ก่อผลเสียหายหรือทำความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นและสังคมแต่กลับจะช่วยเหลือคนอื่นและสังคมให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขร่วมกันไปด้วย สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2548 : 7)

หากนิยามของผู้มีการศึกษาเป็นเช่นดังกล่าว การจะจบการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ปริญญาอะไรในสภาพปัจจุบันจึงเป็นตัวตัดสินหลักได้ไม่ชัดเจนนัก เพราะแก่นสารและฐานการศึกษาในปัจจุบันจำนวนมาก หรือกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่พัฒนาผู้เรียนไม่ครอบคลุมการพัฒนาทั้งชีวิต พอที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ จนมีคุณลักษณะของการเป็นผู้มีการศึกษาที่แท้ได้ จึงเกิดภาพความไม่สมบูรณ์หรือภาพปัญหาให้ได้พบเห็นมากมาย (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. 2548: 7)

เมื่อสำรวจหลักการและระบบการศึกษาอย่างกว้างขวาง และไม่ติดกรอบ แคร่ระบบการศึกษาของประเทศตะวันตก เราจะพบหลักและระบบการศึกษาหนึ่งที่ถูกละเลยมองข้ามไป ทั้งที่เมื่อศึกษาอย่างละเอียดแล้วจะสามารถกล่าวได้อย่างมั่นใจสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีการศึกษาที่แท้ได้

หลักการศึกษาก่อนหน้านี้ คือ “ไตรสิกขา” หรือการศึกษา 3 ด้าน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเมื่อมีการพัฒนาได้ครอบคลุมทั้ง 3 ส่วน หรือ 8 องค์ประกอบข้างต้น ความสมบูรณ์ของชีวิตและการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ อันเป็นลักษณะของผู้มีการศึกษาที่แท้จริง และผลสรุปของความเป็นผู้มีการศึกษาที่แท้คือ ความเป็นผู้ที่มีความสุข และความมีอิสรภาพที่แท้ในตน ด้วยวิธีการดำเนินชีวิตที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์จากภาพลักษณะแห่งไตรสิกขาข้างต้น เมื่อพิจารณาไตรสิกขา กับมิติ การจัดการปัจจุบัน “ไตรสิกขา” จะเป็นที่ได้ทั้งหลักการและระบบการพัฒนาที่ไม่มีข้อจำกัดกับระดับและวัยของผู้เรียน “ไตรสิกขา” จึงสามารถนำสู่การจัดการศึกษาในระบบตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงอุดมศึกษา อีกทั้ง “ไตรสิกขา” ไม่มีข้อจำกัดกับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระหรือรายวิชา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ไตรสิกขา” จึงสามารถบูรณาการหรือจัดเป็นหลักการเป็นกระบวนการที่จะสนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มสาระหรือรายวิชานั้นๆ หรือแม้กับสาระบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีงามและมีประสิทธิภาพได้อย่างมาก อาทิ เรียนรู้อย่างถูกต้อง มีสติ สมาธิ มีความเพียร และนำสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสม (ครอบคลุม ศีล สมาธิ ปัญญา)

“ไตรสิกขา” ได้ถูกกำหนดไว้เป็นหลักการใหญ่ เป็นจุดเน้นการดำเนินงานของโรงเรียน วิถีพุทธ ที่มีเกือบกว่าหนึ่งหมื่นสี่พัน โรงเรียนที่สมัครเข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นรูปธรรมเป็นตัวอย่าง แนวทางในการจัดกิจกรรมการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งทำทั้งระบบโรงเรียนและเป็นวิถีชีวิตหากโรงเรียนเหล่านี้มีความชัดเจน และสามารถพัฒนานักเรียน (รวมทั้งบุคลากรและผู้ปกครอง) ตามหลัก “ไตรสิกขา” ได้โดยความร่วมมือแห่ง บ.ว.ร. (บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ) จะได้มีโอกาสพัฒนาในวิถีแห่งความสมบูรณ์เพิ่มขึ้นอีกอย่างมากมาย นั่นก็คือ ชุมชน ประเทศชาติ และโลกเราจะงดงามมีความเจริญและสันติสุขมากกว่าที่ผ่านมาเป็นแน่ ด้วยเพราะ “ไตรสิกขา” ช่วยให้เกิดผู้มีการศึกษาที่แท้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยปลุกต้นเด็กและเยาวชนไทยให้สามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สมเด็จพระพุทธาจารย์ ได้กล่าวเปิดปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2546 ว่าการปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวว่าสอดคล้องกับรากฐานสังคมไทยว่าไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ ที่ว่ายึดหลักไตรสิกขา เป็นหลักของโรงเรียนวิถีพุทธ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ ขอให้มีความมั่นใจว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้ว ช่วยดำเนินไปให้ถึงที่สุดและแนวความคิดของชัชอนันต์ สมุทวณิช (2545: 2) ที่เสนอให้มีโรงเรียนนำร่องวิถีพุทธโดยให้คุณครูเข้าสู่ห้องเรียนด้วยแบบอย่างของชาวพุทธใช้กระบวนการสอนแบบพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหรือต่ออีกหลายครั้งที่ ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียน วิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ณ วัดญาณเวศวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก ในวันที่ 25-27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 เป็นการประชุมประมาณ 30 รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธวันที่ 1-4 เมษายน พ.ศ. 2546 เป็นการประชุมหารือครั้งที่ 2 มีพระภิกษุและฆราวาสรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ 50 รูป/คน จากการประชุมใหญ่ 2 ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ กล่าวคือ ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดกิจกรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของคนทุกคนในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรตั้งความมุ่งหวังที่สูงเกินความเป็นจริงที่จะปฏิบัติได้ และควรเป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับหลักความจริงในการดำเนินชีวิต และการจัดกิจกรรมทุกอย่างได้รับความร่วมมือร่วมใจและเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ มีความเสียสละและมีจิตใจที่มุ่งมั่นในอันที่จะทำให้โรงเรียนมีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทุกรูปแบบในโรงเรียนจึงควรยึดหลักการและแนวทางของการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง และควรจัดให้มีกิจกรรมหลายๆประเภทและหลายๆวิธีการที่จะสนองตอบต่อวิถีชีวิตที่ชุมชนต้องการ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต) 2546: 36) การจัดกิจกรรมนักเรียน วิถีพุทธได้ให้หลักพื้นฐานโรงเรียนที่จะนำไปจัดการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้เหมาะสมกับตนเองและท้องถิ่น

1. พุถึงความเป็นจริง ของโลกและชีวิต ให้รู้เข้าใจธรรมชาติของธรรมชาติ
2. พุถึงหลักการพื้นฐานให้รู้เข้าใจพร้อมกันไว้ก่อน
3. จัดวางจุดเน้นสำหรับสังคมไทย และสำหรับแต่ละท้องถิ่นแต่ละชุมชนที่เป็นเรื่องของกาลเทศะซึ่งขาดไม่ได้

ครูและผู้บริหารสามารถนำหลักการดังกล่าวข้างต้นมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบทของตนเองและท้องถิ่น โดยเน้นมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อให้เป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิต

จริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งม ละเอียดรอบคอบ การถือศีล 5 เป็นนิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

ภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน มีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดั่งงามควบคู่กันไป

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึง ความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงาม และคุณค่าอันนับอนันต์

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจน จะเป็นที่ยื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

3. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากที่เกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

4. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเอง ทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า

5. โรงเรียน โดย ครู ผู้บริหาร บุคลากรและนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดั่งงามยิ่งขึ้นได้

แนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่ง จะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ บนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ ที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด ข้อเสนอแนะแนว

ดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในภาพเบื้องต้น ที่เสนอเป็นแนวคิดแนวทางซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้ พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 30) ได้ให้แนวทางกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธว่าต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. ละเลิกอบายมุข
3. ถือศีล 5 เป็นนิจ
4. มีอุดมการณ์ ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม
5. เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี ดำเนินชีวิตที่ดีงาม
6. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

ลักษณะผู้สอน เป็นผู้มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา ดังนั้นผู้สอนจึงต้องรู้จักนำวิธีการสอนและเทคนิคการสอนมาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอนนั้น จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้สอน จะต้องรู้วิธีการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดให้มีกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผู้สอนจะต้องรู้จักจัดการ จัดกระบวนการเรียนรู้โดย บูรณาการความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้มีความสมดุลกัน นอกจากนั้น ผู้สอนควรจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องพัฒนารูปแบบ การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนดังกล่าวข้างต้น(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547: 105)

พฤติกรรมผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน จูงใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. พัฒนาความเป็นวิชาชีพครูให้เกิดขึ้นในตน ได้แก่ ความรู้ในวิชาที่สอนทักษะการสื่อสาร ความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยี การวางแผนการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล และทบทวนสิ่งที่ตนสอน และปรับปรุงงานประจำที่ทำอยู่

3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่เคารพนับถือของผู้เรียน

4. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบอยู่เสมอ

5. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน

6. ใช้หลักจิตวิทยาในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ไปถึงเป้าหมาย

7. จัดบรรยากาศสภาพการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมบรรยากาศในห้องเรียนให้มีการเคารพในกฎ กติกา ข้อตกลงและการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้เรียนร่วมกันทำงาน และแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น

8. จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ดำเนินด้วยดี เชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนกับประสบการณ์ในชีวิตจริงของเขา

ทิสนา เขมมณี (2542: 67) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม นั้น ใช้วิธีการสองประการคือ 1 การสำรวจตัวเอง 2 การให้ผู้อื่นช่วยสำรวจ จึงจะทำการพัฒนานั้นให้ผลดี ส่วนสุรัสวดี ศิลปอนันต์ (2543: 133-134) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร ผู้นำจะมีบทบาทในการบริหารตั้งแต่ต้น โดยใช้ความเขยิบคายในการสร้างความภาคภูมิใจแก่ครู อาจารย์ และสนับสนุนการทำงานแบบร่วมคิดร่วมทำ

สิริกร มณีรินทร์ (เอกสารประกอบการอบรมโรงเรียนวิถีพุทธ : 2546) กล่าวว่า ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ เป็นที่ตั้ง ความอ่อนโยนในวาจา เข้มแข็งในวิชาการ เป็นภาพที่เด่นชัดของครูโรงเรียนวิถีพุทธ

เสนีย์ มีทรัพย์ (2542: 276) กล่าวว่า ลักษณะของครู มี 3 ประเภท คือ

1. ครูสอนหนังสือ หมายถึง ครูผู้สอนหนังสือ ให้คนรู้หนังสือให้สามารถอ่านออกเขียนได้ นำไปศึกษาเพิ่มเติม เป็นผู้เปิดหูเปิดตาให้คนรอดพ้นจากความมืด

2. ครูสอนอาชีพ เป็นผู้สอนให้คนมีอาชีพ ทำตามความถนัดและความสามารถของตนเอง เพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากและความอดอยาก

3. ครูผู้นำทางจิตใจหรือวิญญาณ ครูประเภทนี้สอนให้คนมีความรู้ถูกต้องทางจิตใจ กล่าวคือ สอนให้สามารถเอาชนะกิเลสหรือความทุกข์ได้

อำเภอ สุจริตกุล (2542: 241-243) กล่าวว่า ครูที่ดีและมีความสามารถจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม เมื่อใดครูอาจารย์มีแต่ความรู้สูงล้ำ หากขาดคุณธรรมก็ย่อมชักนำศิษย์ไปในทางที่ต่ำได้ ผู้เป็นครูที่ดีควรมีกัลยาณมิตร 10 ซึ่งเป็นธรรมสำหรับครู มีองค์คุณ 7 ประการ

1. ปิยะ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เพราะครูทำตนให้เป็นที่รักของศิษย์
2. ครู เป็นที่เคารพ เพราะมีความหนักแน่น นำเคารพยำเกรง
3. ภวานิโย เป็นที่สรรเสริญเพราะฝึกฝนอบรมตนเองให้เจริญด้วยความรู้และเชี่ยวชาญ
4. อัดดา เป็นผู้ว่ากล่าว มีความเพียรปราสอน ปราเดือนศิษย์
5. วจนักขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ แม้จะถูกกระทบกระทั่ง เสียคติ ลองภูมิ
6. คัมภีร์กถกถัดดา เป็นผู้ว่ากล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และลุ่มลึก
7. โนจัญฐานะ นิโยชเย พึงนำไปในฐานะที่ดี ในตำแหน่งที่ดีไม่ชักชวนในฐานะอันไม่ควร ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 281) กล่าวถึง คุณธรรมนิยม ซึ่งหมายถึง คุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ประกอบด้วยลักษณะด้านต่างๆ ที่ประกอบอยู่ในตัวครู

1. อุคมคติของครู คือความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดที่ครูพึงยึดถือ
2. วิญญานครู ลักษณะอันเป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู
3. คุณธรรมของครู คุณสมบัติหรือความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู
4. จริยธรรมของครู คือ การแสดงออกในสิ่งทีควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นหน้าที่ที่ครู

ควรพึงกระทำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 52) ได้ให้แนวทางคิดไว้ การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ควรดำเนินอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของตนเอง แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาตนเอง และการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เกิดการเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน วัด ชุมชนกลับคืนมาดังเดิมเพื่อให้เยาวชนของชาติเข้าใจเรื่อง ศีลธรรม จริยธรรม และมีความประพฤติที่พึงประสงค์ กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรมโดยการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จึงเกิดขึ้นในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 107) เสนอแนวทางการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและ วันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่ ฯลฯ
2. สถานศึกษาทำสถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า ฯลฯ

3. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชน โดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการกิจต่างๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญา ทรงพระพุทธรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น
 4. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ
 5. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ
 6. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น
 7. จัดกิจกรรมเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมทำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่ายครอบครัว
 8. เสริมความเข้มแข็งของระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียนช่วยเหลือนักเรียน แก้ไขปัญหาครอบครัว ฯลฯ
 9. ประชาสัมพันธ์ผลงานของนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษาเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ฯลฯ
 10. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดี ทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษา และบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน
- พระธรรมกิติวงศ์ (2546: 11) กล่าวว่า การเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนต้องผสมผสานกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันที่จะเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่เยาวชนจึงจะทำให้เกิดผลที่ชัดเจน ซึ่งวิธีการที่ 4 องค์กรหลักนำมาปฏิบัติและได้ผลมีดังนี้
1. เนะให้ทำ คือ การสอนให้มีความรู้ สอนแนวทางการปฏิบัติ
 2. ทำให้ดู คือ ฝึกสอนวิธีปฏิบัติเพื่อให้ปฏิบัติเป็น
 3. อยู่ให้เห็น คือ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สอน
 4. เน้นให้ตลอด คือ จิตใจมุ่งมั่นที่กล่อมเกลาคำเด็กเป็นคนดีของสังคมและดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีโดยสม่ำเสมอ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ

กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธกระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่าง

หลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถี เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อมกัน

หลักการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

1. บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ เข้าใจความจริง
2. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
3. ประสานความร่วมมือ วัด / คณะสงฆ์ และชุมชนในการจัดการเรียนรู้

หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ

1. ปรัตถิมสละ (ตามหลักกัลยาณมิตตตา)
2. โยนิโสมนสิการ
3. ไตรสิกขา
4. ปัญญาวุฒิธรรม

หลักธรรมแนวการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประกอบไปด้วย

1. หลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.1 สอดแทรกเพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.2 เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
 - 1.3 ให้มีการบูรณาการพุทธธรรม ในหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
 - 1.4 สอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

และสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขา เข้าในชีวิตประจำวัน การวัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

2. ผู้สอน

- 2.1 เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น อย่างสม่ำเสมอ
- 2.2 เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และ

สร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

3. กระบวนการ

- 3.1 พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กายภาวนา)
- 3.2 จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

(กิน อยู่ ดู ฟัง)

- 3.3 สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา
- 3.4 เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถิปุทธ

กิจกรรมโรงเรียนวิถิปุทธ

โรงเรียนวิถิปุทธ ควบบูรณาการเรื่องของพระพุทธศาสนาในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับ นำไปสู่การมีพฤติกรรมถาวรที่พึงประสงค์ และตระหนักในความจริงที่ว่าพระพุทธศาสนาคือวิถีชีวิตไทย กระบวนการของกิจกรรมควรเป็นไปตามแนวทางของศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีจุดเน้นในเบื้องต้น คือ การกิน อยู่ คู่ พึ่งเป็นไตรสิกขา

1. ศีล พัฒนาพฤติกรรม ระเบียบวินัย
2. สมาธิ คุณธรรม สติ สมาธิ สภาวะจิต
3. ปัญญา สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภวานามยปัญญา

โดยปกติโรงเรียนจะมีกิจกรรมต่างๆ หลากหลายโดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ๆ คือ ดี เก่ง มีความสุข และมีความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนา คือ ภavana 4 ดังนั้น ในเบื้องต้นโรงเรียนวิถิปุทธจึงควรดำเนินการ โดยเน้นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆ ให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น และจากนั้นเมื่อโรงเรียนได้ดำเนินการตามแนวทางแห่งโรงเรียนวิถิปุทธจนมีความเข้มแข็งแล้ว โรงเรียนจึงพัฒนากิจกรรมของโรงเรียนให้มีจุดเน้นที่เป็นลักษณะเฉพาะคนต่อไป ดังเช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ ซึ่งมีจุดเน้นสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาคือกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาสู่ชีวิต และสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จุดเน้นคือการฝึกฝนให้นักเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่ตนเองด้วยความมีโยนิโสมนสิการ หรือโรงเรียนสัมมาธิชา ซึ่งมีจุดเน้นคือ การฝึกสัมมาอาชีวะให้กับนักเรียน และเรียกรูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนว่า การศึกษาแบบบุญนิยม เป็นต้น

การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถิปุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาส ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นฆราวาสควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ ข้องแวงในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนาการเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในเกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ ด้วยปัญญาที่เข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหมายได้ว่า จะเกิดขึ้นได้ไปไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการ ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่งแนวคิดหนึ่งของการจัด คือการบูรณาการ หลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P)ในการ เรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตร สถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดเรียนรู้ ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือ ประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” การจัดสภาพภายนอกสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และ มุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตร สถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากร ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำ ดีการปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

3. ลักษณะและรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

ลักษณะของโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพต่างๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตาม หลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามลักษณะแห่งปัญญาวัชระธรรม 4 ประการ คือ

1. สัมปปริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี
4. ชัมมานุชัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องและเหมาะสม

การจัดสภาพของโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบไปด้วย ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่างๆ ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร สถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนหรือครูกับครู เป็นต้น และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้าน มุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มึจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตกระตุ้นให้การกิน อยู่ คุ พึ่ง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาวิริยธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขึ้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้นมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยอิทธิบาท 4 และหลัก อุปัญญาธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหาร แต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไปคือ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะสอนให้รู้ทำให้ดู อยู่ให้เห็นการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถิพุทธ เช่น ศรัทธาใน

พระพุทธศาสนา และพัฒนาคนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล 5 เป็นนิจ ความ เป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวม ทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่าง ดังนี้

1. กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)
 2. กิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวันอาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่ เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)
 3. กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)
 4. กิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มี ปัญญาเข้าใจ)
 5. กิจกรรมอาสาทวีสืบปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข)
 6. กิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้อยู่เป็น)
 7. การสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์หรือในวันพระ (เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)
 8. กิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิด)
- ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ ร่วมกัน (พัฒนาศีล / วินัย ด้วยปัญญา)

ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อ พัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรม อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการ เรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อมๆ กัน หรือการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้น ให้ มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติ หรือ การจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมา เป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรม ในการพัฒนาคนและผู้อื่นประสานร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระ

พระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้ใดและเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรม แสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพ อ่อนน้อม ชี้แจงแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น ลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ

สถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียด รูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดการกระบวนการเรียนรู้ รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา ก็เป็นไปได้

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละสถานซึ่งมีแนวการดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธได้มีผู้ให้แนวคิดดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 23) ได้เสนอแนวการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งต้องมีการสอดแทรกเพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของนักเรียนและให้มีการบูรณาการพุทธธรรมสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระรวมทั้งกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียนและสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียนได้แก่ บุรณาการในการเรียนรู้ บุรณาการในวิถีชีวิต และ บุรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

2. ผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะสอนให้รู้มีเมตตาธรรมอยู่ให้เห็นอย่างสม่ำเสมอและเป็น กัลยาณมิตรของผู้เรียนมีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน ความอดทนอดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ ผู้เรียนอยู่เสมอ

3. กระบวนการเรียนรู้ต้องพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กายภาวนา) ความ ประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) และจัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้และ ปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ คู่ ฟัง) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสงปัญญาและ วัฒนธรรมเมตตา โดยเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจ และค้นพบคุณค่าแท้ของ สรรพสิ่ง

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนสร้างความตระหนักและ ศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญา เข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกันทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุน โดย

จังหวัดก้าวการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณา องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอ เชิงตัวอย่างหนึ่งที่โรงเรียนสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ
2. ขั้นตอนการจัดสภาพและองค์ประกอบที่จะเป็นปัจจัยเป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การ พัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญญาวัตรธรรม
3. ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของ การดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
4. ขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ทำที่ความเป็นกัลยาณมิตร
5. ขั้นตอนปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นๆ ด้วยหลักอิทธิบาท4และ อุดมปัญญาธรรม

6. ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ดำเนินการที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อไปเช่นในปีต่อไปหรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ

การนำหลักการวิถีพุทธมาสู่ระบบการเรียนรู้นั้น กระทรวงศึกษาธิการ(2546:38-41)ได้เสนอแนวทางดังนี้

1.บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อนำสู่การเรียนรู้เข้าใจความจริง

2. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อม

3. ประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ และชุมชน

สิริกร มณีรินทร์ (จดหมายข่าว 2548)ในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

1. โรงเรียนวิถีพุทธเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมา

2. พุทธธรรมมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้และสามารถดำเนินชีวิต (กิน อยู่ คู่ ฟัง) ได้อย่าง

ถูกต้อง

3.พุทธธรรมมีระบบการศึกษา 3 ประการคือ ไตรสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและบุคลากรสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ได้

จากแนวทางข้างต้นการจัดการเรียนรู้ ต้องนำหลักธรรมมาสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตซึ่งหลักธรรมที่สำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนั้นได้แก่ ปรัตโหมสะ โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา และปัญญาวัชรธรรม

5. คู่มือ

5.1 ความหมายของคู่มือ

การดำเนินงานทุกอย่างถ้าไม่มีหลักการและแนวทางซึ่งนำก็เหมือนการเดินทางโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง หรือถ้ามีจุดหมายก็เดินไปไม่ตรงเส้นทาง ทำให้เสียเวลาไปโดยใช่เหตุ การจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีคู่มือเพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดจุดมุ่งหมาย มีวิธีการแนวทางในการปฏิบัติงาน ทำให้อยู่ในกรอบทิศทางที่ต้องการ ความหมายของคู่มือที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน เช่น ในการดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีคู่มือเพราะคู่มือเป็นสิ่งกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดทำกิจกรรม มีวิธีการในการปฏิบัติตลอดจนการประเมินผลสำเร็จของการปฏิบัติ ความหมายของคู่มือที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน คือ คู่มือปฏิบัติงาน กล่าวถึงการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานหรือคู่มือการบริหารงานใดๆ เป็นเอกสารสำคัญยิ่งสำหรับหน่วยงานทุกประเภท ไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะเล็กหรือใหญ่ก็ตาม เพราะคู่มือปฏิบัติงานประกอบด้วยนโยบาย

วัตถุประสงค์ หน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจน รายละเอียดต่างๆ ที่สำคัญคือแนวทางและวิธีการปฏิบัติงานซึ่งจะช่วยให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ รวมทั้งสามารถใช้คู่มือปฏิบัติงานเป็นคู่มือในการปฏิบัติ หน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ การจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับหน่วยงานต่างๆ จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีคู่มือ เพราะคู่มือเป็นสิ่งกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม มีวิธีการในการปฏิบัติ ดังนั้นผู้จัดทำจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือ ซึ่งจะได้นำเสนอสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้

มาลินี พลประการ และ สุระ คามาพงษ์ (2531: 54-58) กล่าวว่าคู่มือครูคือหนังสือสำหรับผู้สอนในการใช้หนังสือเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง ประกอบด้วยจุดประสงค์ของรายวิชาเนื้อหาตามหลักสูตร และเนื้อหาที่ครูควรเพิ่มเติมจากหนังสือเรียน วิธีสอน อุปกรณ์การสอนและการวัดผล

สมมาตร ประสูวรรณ (2545: 76) ได้สรุปความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือหมายถึง หนังสือตำรา เอกสารแนะนำ หรือเป็นสื่อที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่มีเนื้อหาสาระสั้นๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

อนุชิต เจริญนิยร (2545: 22) ได้สรุปความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือหมายถึงหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุดและทำให้นักเรียนนักศึกษามีความรู้ความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน

ปิฎฐะ บุนนาค (2523: 23) ได้ให้ความหมายว่า คู่มือฉบับเป็นตำราหรือบทความทางวิชาการชนิดหนึ่งที่เป็นสื่อแนะนำให้ผู้ที่ต้องการอ่านแล้วนำไปปฏิบัติได้ทันทีทันใด คู่มือจะแนะนำเรื่องสั้นๆ ที่ใช้วิชาการทางปฏิบัติเฉพาะอย่างเท่านั้น

ฉัตร บัญญา และคนอื่นๆ (2522: 26) อธิบายความหมายของคู่มือว่าเป็นหนังสือที่ผู้จัดทำเรียบเรียงเนื้อหาสาระ โดยอาจนำมาเขียนด้วยภาษาใหม่ที่เขาใจง่ายขึ้น หรืออาจมาในรูปแบบของการตั้งคำถามประเด็นต่างๆ และผู้เขียนให้แนวคำตอบไว้ แต่เดิมคู่มือจะช่วยเหลือผู้ที่มีเวลาน้อย และไม่มีโอกาสหาความรู้ในชั้นเรียน

เดล (Dale 1969: 665) ให้อธิบายความหมายคู่มือการสอนว่า เป็นเครื่องมือที่สื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียน ในกิจกรรมการเรียนรู้และเป็นแหล่งปฐมในด้านความคิด การสอนวิชาต่างๆ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2535: 77) ได้ให้ความหมายว่า หนังสือคู่มือเป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติแก่ผู้ใช้ให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมาย

ปริชา ช้างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2539: 153) ให้ความหมายของหนังสือคู่มือว่าเป็นหนังสือ ที่ใช้ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติแก่ผู้ใช้ให้สามารถกระทำสิ่งนั้น ได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยทั่วไป หนังสือคู่มือที่พบกันมี 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ คู่มือครู คู่มือผู้เรียน และคู่มือทั่วไป

พริ้มเพรา คงระนะ (2537: 9) ได้กล่าวถึงคู่มือครูว่า คู่มือครูมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับ ครูผู้สอนมากที่สุด เพราะจะทำให้ทราบถึงจุดประสงค์ วิธีการจัดกิจกรรม ข้อเสนอแนะความรู้สำหรับ ครูหนังสืออ้างอิง ฯลฯ ซึ่งถือเป็นแนวทางสำหรับครูในอนาคตที่จะนำไปให้นักเรียนปฏิบัติ คู่มือครูจะมี รายละเอียดเพื่อช่วยให้ครูได้ดำเนินการสอนตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กูด (Good 1973: 349) ได้ให้ความหมายของคำว่าคู่มือครู ไว้ดังนี้ คู่มือครูคือหนังสือที่ให้ แนวทางและคำแนะนำแก่ครู เกี่ยวกับวิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิง ต่างๆ

จากพจนานุกรม เวบสเตอร์ (Webster 1983: 1097-1098) ให้ความหมายของคู่มือการสอนว่า คู่มือการสอนคือหนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามหลักวิชาและใช้เป็นหลักการสอนระหว่างครูและนักเรียน

สรุปได้ว่า คู่มือ เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารแนะนำ หรือเป็นสื่อที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่มีเนื้อหาสาระสั้นๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที จนบรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมาย คู่มือมี 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ คู่มือครู คู่มือนักเรียน และคู่มือทั่วไป

5.2 ประเภทของคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ (2535: 77) ได้แบ่งคู่มือเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรมเสริม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้ และข้อเสนอแนะแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรม เช่น คู่มือการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ มี การจัดกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่ไปกับหนังสือตำราเรียน เพื่อเป็นแนวทาง วิธีการใช้หนังสือได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจหนังสือเรียนมากขึ้น ในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้สอดคล้องกับเนื้อหาของตำราเรียน ทำให้รู้และเข้าใจได้ ดีขึ้น

บันลือ พุกกะวัน (2537: 28) มีความเห็นว่าหนังสือคู่มือครูมีหลายแบบ เท่าที่พบมาสามารถ แยกประเภทได้ ดังนี้

1. คู่มือครูรายวิชา เป็นตำราที่เสนอแนะเทคนิคการสอนแต่ละวิชา และแต่ละระดับชั้น เช่น คู่มือครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา คู่มือสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น

2. คู่มือสอนรายวิชาและรายชั้น เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนรายวิชาในระดับชั้นนั้น เช่น คู่มือครูสอนคณิตศาสตร์ ชั้น ป.6 คู่มือครูสอนภาษาไทย ชั้น ป.6 เป็นต้น ตำราประเภทนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ครูผู้สอนปฏิบัติการสอนสามารถดำเนินการสอนเป็นรายบทเรียน ควบคู่ไปกับแบบเรียนที่นักเรียนใช้อยู่

3. คู่มือการสอนรายชั้นเรียน เป็นตำราที่เสนอแนะการสอนระดับชั้นนั้นๆ ซึ่งครอบคลุมทุกกลุ่มวิชา หรือรายวิชา เช่น แนวการสอนสำเร็จรูป คู่มือครูสอนชั้น ป.1-ป.6 ตำราประเภทนี้จัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนในระดับชั้นนั้นๆ ที่ประกอบไปด้วยจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการตรวจสอบผลการเรียนในระดับชั้นนั้นๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2542: 153) ได้แบ่งคู่มือไว้ดังนี้

1. คู่มือครู เป็นลักษณะของหนังสือเพื่อใช้เป็นแนวทาง ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ วิชาการ กิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง

2. คู่มือผู้เรียน เป็นลักษณะของหนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่กับตำราเรียนปกติ ประกอบด้วย สาระแบบฝึกหัด ตอบคำถามปัญหาต่างๆ สรุปเนื้อหาต่างๆ

3. คู่มือทั่วไป เป็นลักษณะของหนังสือ แนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับผู้อ่าน ผู้อ่านเข้าใจ และสามารถดำเนินการตามคำแนะนำของคู่มือ ได้ด้วยตนเอง

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ประเภทของคู่มือ นั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. คู่มือการสอนของครู เพื่อเป็นแนวทาง หรือคู่มือทั่วไปมิไว้เพื่อให้ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้มีหลักการแนวทางในการจัดดำเนินงานในเรื่องของกิจกรรมทุกประเภท มีข้อเสนอแนะให้ครูได้ศึกษาก่อนการเรียนการสอน ในเรื่องหลักการสอน วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมในหลักสูตร หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร จะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่หลงทาง ไม่ทำให้เสียเงินเสียเวลา เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือรายวิชา คู่มือการใช้สื่อ เป็นต้น

2. คู่มือนักเรียน ให้นักเรียนไว้เพื่อจะได้มีแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น คู่มือนักเรียนของโรงเรียน หรือเป็นคู่มือตำราเรียน เพื่อจะได้ใช้ตำราเรียนได้ถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดประโยชน์สูงสุด

3. คู่มือการจัดกิจกรรมจัดทำไว้เพื่อให้ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมได้มีหลักการแนวทางในการดำเนินงานในเรื่องของกิจกรรมทุกประเภทได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิผล กิจกรรมที่จัดมีภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์

ระดับ เรืองมัลย์ (2524 : 98) ได้แบ่งคู่มือออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักการสอน วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งอาจเป็นกลุ่มประสบการณ์เป็นชั้น หรือเป็นการสอนในเรื่องทั่วไป เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยของโรงเรียนประถมศึกษา คู่มือการเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนระดับประถมศึกษา คู่มือการอบรมหน้าเสาธงคู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียนที่เราต้องการอธิบายให้ใช้หนังสือ นั้นให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา จึงมีลักษณะกึ่งแผนการสอน กึ่งคู่มือหนังสือเรียน

3. คู่มือการใช้สื่อหรือนวัตกรรม การที่ครูได้ทำหรือผลิตสื่อนวัตกรรมขึ้นในโรงเรียนแล้ว และต้องการเผยแพร่ผลงานแสดงความรู้ความสามารถของผู้ทำผลงานให้ผู้อื่นสามารถนำไปใช้ถูกต้อง ก็อาจจัดทำคู่มือการใช้ เช่น การจัดทำชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเป็นเอกสารใช้ประกอบการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ลักษณะการดำเนินกิจกรรมขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม

กรมวิชาการ (2538) ได้จัดทำคู่มือการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมอาชีพ การเรียนรู้ควบคู่การทำงาน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน โรงเรียนในโครงการ นักเรียนในโครงการ หลักสูตร การลงทะเบียน แนวทางการดำเนินงานในโรงเรียน

การวิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องอนุชิต เชนงำเนียร (2545: 24) กับการประเมินโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้น ได้ทำการศึกษาและสรุปได้ว่าคู่มือแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับรายวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือระดับชั้นเรียนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น เช่น คู่มือรายวิชา คู่มือระดับชั้นเรียน คู่มือการใช้สื่อหรือนวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

2. คู่มือการจัดกิจกรรมการสอนทั่วไป เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิควิธีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นคู่มือที่มีได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หรือคำอธิบายรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน คู่มือปฏิบัติการกิจกรรมสร้างนิสัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า คู่มือไม่ว่าจะเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่เสนอแนะแนวทางหรือเทคนิคในการดำเนินการสอนหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้บรรลุตามประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

5.3 องค์ประกอบของคู่มือ

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ และคนอื่นๆ (2535: 89) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือไว้ดังนี้

1. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ ฯลฯ
2. เนื้อหาสาระและกระบวนการ หรือขั้นตอนการดำเนินการ
3. ความรู้เสริม หรือแบบฝึกหัด หรือแบบฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือผู้อ่านในการฝึกฝน
4. ปัญหา และคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. แหล่งข้อมูล และแหล่งอ้างอิงต่างๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2539: 154-156) กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือครูว่า ควรประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุม
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้
 - 1.4 คำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - 3.3 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการสอน ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ คู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการสอน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำไม่ควรทำซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน ฯลฯ

5. การวัดผลและประเมินผล กลุ่มมือครูที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น

5.1 เครื่องมือวัดผล ซึ่งอาจจะเป็นข้อสอบปรนัย ข้อสอบแบบอัตนัย แบบบันทึกผล ผลงานแบบสังเกต เป็นต้น

5.2 วิธีวัดผล กลุ่มมือครูควรจะให้คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการในการวัดผล พร้อมทั้งตัวอย่างในการดำเนินการ เพื่อความเข้าใจที่กระจ่างชัด

5.3 เกณฑ์การประเมินผล กลุ่มมือครูอาจเสนอแนะเกณฑ์ในการประเมินผล หรือให้

5.4 คำแนะนำในการพัฒนาเกณฑ์เพื่อประเมินการเรียนการสอนด้วย

6. ความรู้เสริม กลุ่มมือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ปกติแล้วผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยผู้ใช้หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดอุปสรรคปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนคู่มือครูที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือว่าได้ทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิงและแหล่งข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอนหากคู่มือครูเล่มใด สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบดังกล่าวอย่างครบถ้วน ก็นับได้ว่าเป็นคู่มือที่ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์และความหมายของคำในการจัดทำคู่มือที่มีส่วนประกอบที่สำคัญๆ ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ ดังได้รวบรวมความเห็นของนักวิชาการไว้ต่อไปนี้

ปรีชา ช้างขวัญยืน และคนอื่นๆ (2539: 129) อธิบายองค์ประกอบของคู่มือไว้ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เป็นต้น

3. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ
4. ความรู้เสริมหรือแบบฝึกหัด หรือแบบฝึกหัดปฏิบัติเพื่อช่วยในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงอื่น

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541: 54) กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มมือครูว่า กลุ่มมือครูควรประกอบด้วย รายละเอียดที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยปกติจะครอบคลุม
 - 1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - 1.2 ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - 1.3 วิธีการใช้
 - 1.4 คำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระพร้อมที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่จะอ่าน
3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้
 - 3.1 การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - 3.2 การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัดและแบบปฏิบัติ
 - 3.3 ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - 3.4 การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการสอน ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ กลุ่มมือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - 4.1 คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน
 - 4.2 คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
 - 4.3 คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน
 - 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะเกิดมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน
5. การวัดผลและประเมินผล กลุ่มมือครูที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวเนื่องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่งที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น
 - 5.1 เครื่องมือวัด
 - 5.2 วิธีวัดผล

5.3 เกณฑ์การประเมินผล

6. ความรู้เสริม กลุ่มมือครูที่จำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และสามารถคาดคะเนได้ว่า ผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้เขียนคู่มือควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมาพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยผู้ใช้หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างราบรื่นไม่เกิดอุปสรรคปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนคู่มือครูที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือว่าได้ทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ใช้เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

จากความหมายและองค์ประกอบของคู่มือครูพบว่าคู่มือครูเป็นเรื่องที่เขียนให้สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อหาสาระในหลักสูตร เพื่อให้ความรู้ แนวทาง และข้อเสนอแนะแก่ครูได้ปฏิบัติตาม

คู่มือทั่วไปเป็นเรื่องที่คนทั่วไปสนใจ และจะสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้ใช้ อ่านเข้าใจและสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากคู่มือครู

นิพนธ์ เสือก้อน (2537) ได้จัดทำคู่มือการจัดทำแผนที่เน้นกระบวนการ มีส่วนประกอบคือ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
3. การจัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ

ดักลาส (Douglass 1965: 162) อธิบายว่าคู่มือควรจะประกอบด้วย

1. เนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
2. การเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา
3. การเสนอเนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับรายวิชา
4. การนำหลักการ และข้อเท็จจริงของเนื้อหาวิชาไปใช้
5. การแนะนำแหล่งความรู้อื่น

จากการที่ผู้ให้คำอธิบายไว้หลายท่านพอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของคู่มือ ควรมีองค์ประกอบให้เหมาะสมกับชนิดหรือประเภทของคู่มือนั้นๆ และมืองค์ประกอบ ดังนี้

1. ปก
2. คำนำ
3. สารบัญ
4. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
5. กิจกรรม
 - 5.1 ชื่อกิจกรรม
 - 5.2 แนวคิด
 - 5.3 วัตถุประสงค์
 - 5.4 ระยะเวลา
 - 5.5 สถานที่
 - 5.6 สื่อและอุปกรณ์
 - 5.7 กลุ่มเป้าหมาย
 - 5.8 วิธีดำเนินกิจกรรม
 - 5.9 การประเมินผล
 - 5.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

5.4 ลักษณะที่ดีของคู่มือ

เอกวุฒิ ไกรมาก (2541: 57) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของคู่มือ ดังนี้

1. สามารถเข้าใจลักษณะในเนื้อหาและขอบข่ายหรือสิ่งที่จะสอนได้อย่างกระจ่างชัดเจนมองเห็นโครงสร้างของการสอนทั้งหมด
2. ช่วยให้สามารถดำเนินการตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดี โดยสามารถดัดแปลง และยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นแนวทางบังคับ ต้องเสนอแนะแนวทางโดยสามารถให้ปฏิบัติงานคล่องขึ้น
3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ เด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรใช้และเลือกได้บ้าง
4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดหมายอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ มีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานกลุ่มทำงานเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนเด็กมีแนวทางได้แนวทางแล้วจึงฝึกเป็นรายบุคคล เป็นต้น
5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรม ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ที่เป็นแนวทางในการเขียนกรรูปแบบขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกแก่การใช้ เป็นต้น

บันลือ พฤกษ์วัน (2537: 29-30) ได้ให้ความเห็นลักษณะของกลุ่มที่ดีดังต่อไปนี้

1. สามารถช่วยให้ครูเข้าใจลักษณะเนื้อหาวิชา ขอบข่าย หรือสิ่งที่จะตอบได้กระจ่างและเด่นชัด เช่น การมองเห็นโครงร่างของงานสอนทั้งหมด หรืออาจกล่าวอย่างย่อได้ว่าช่วยให้ครูเกิดมโนทัศน์ กับงานที่จะสอน

2. ช่วยให้ครูสามารถดำเนินตามแนวทางและขั้นตอนนั้นๆ ได้ดี โดยที่ครูสามารถดัดแปลง ยืดหยุ่นได้เอง ไม่เป็นการให้แนวทางแบบบังคับ ดังนั้นแนวทางแห่งการเสนอแนะ เปิดโอกาสให้ผู้สอน สามารถปฏิบัติได้คล่องตัวขึ้น

3. กิจกรรมที่เสนอแนะหรือกำหนดไว้ควรมีการทดลองใช้กับเด็กวัยนั้นๆ ว่าเด็กสนใจปฏิบัติได้ จึงควรใช้

4. แนวการเขียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ มีจุดเน้นย้ำไปทางเดียวกัน เช่น มุ่งฝึกงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนเด็กมีแนวทาง เมื่อได้แนวแล้วจึงฝึก เป็นรายบุคคล เป็นต้น

5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรมและวิธีสอน ควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป มิได้ มุ่งกระจายให้แนวใหม่ทั้งหมด แต่การใช้แนวปฏิบัตินั้นๆ ต้องเป็นการปฏิบัติได้และได้ผลด้วย

6. รูปแบบและวิธีการ ที่เป็นแนวทางในการเขียนต้องคงรูปแบบขั้นตอนโดยสม่ำเสมอเพื่อ สะดวกแก่การใช้ การเปิดอ่าน ค้นคว้า และอื่นๆ

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2542: 159-160) กล่าวว่า ลักษณะของกลุ่มที่ดีควรมีรายละเอียด ดังนี้

1. ควรระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนั้นเป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้

2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ผู้ใช้ได้อะไรบ้าง

3. ควรมีส่วนนำที่จูงใจผู้ใช้ว่าคู่มือนี้จะช่วยผู้ใช้อะไรบ้าง ทำอะไรบ้าง

4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้เครื่องมือ

5. ส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งจำเป็นใน

การดำเนินการ

6. ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

7. เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

8. ควรมีคำถามหรือกิจกรรมให้ผู้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่านหรือการปฏิบัติ ตามขั้นตอนที่เสนอแนะ และเว้นที่ว่างสำหรับผู้คู่มือในการเขียนคำตอบ รวมทั้งมีคำตอบและแนวทาง ในการตอบไว้ด้วย

9. ควรใช้เทคนิคต่างๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือได้สะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาดการเลือกตัวอักษร การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

10. ควรให้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อสื่อ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

คีรีบุณ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธ์ (2542 : 17-16) ได้แยกลักษณะคู่มือที่ดีเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือ ควรตรงกับเรื่องที่ศึกษาและไม่ยากเกินไปจนทำให้ไม่มีผู้สนใจที่จะหยิบอ่าน

1.2 การนำเสนอเนื้อหา ควรให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษา

1.3 ข้อมูลที่อยู่ในคู่มือ ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้

1.4 เนื้อหามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้อ้างอิง

1.5 ควรมีตัวอย่างประกอบในบางเรื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจได้ง่าย

1.6 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือให้ทันสมัยเสมอ

2. ด้านรูปแบบ

2.1 ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโต และมีรูปเล่มที่ชัดเจน อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้คู่มือ

2.2 ควรมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา

2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม ควรทำให้น่าสนใจ

2.4 การใช้ภาษา ควรให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับผู้ใช้คู่มือ

2.5 ระบบการนำเสนอ ควรเป็นระบบจากง่ายไปหายากหรือเป็นเรื่องๆ ให้ชัดเจน

3. ด้านการนำไปใช้

3.1 ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน

3.2 มีแผนภูมิตาราง ตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

3.3 บอกสิทธิประโยชน์และข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

สมมาตร ประสูวรรณ์ (2545: 83) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าคู่มือที่ดีนั้น ควรมีลักษณะเด่นในประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ต้องถูกต้อง และครอบคลุมสาระของคู่มือนั้น

2. การจัดลำดับข้อมูล นำเสนอเป็นขั้นตอนเข้าใจง่าย

3. รายละเอียดของคู่มือต้องชัดเจนเข้าใจง่าย

4. ผู้ใดอ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้

5. รูปแบบของคู่มือสวยงามและทนต่อการใช้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กลุ่มที่ดีต้องมีลักษณะ

1. สามารถเข้าใจลักษณะในเนื้อหาและขอบข่าย
2. ช่วยให้ผู้สามารถดำเนินการตามแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ได้ดี
3. กิจกรรมที่เสนอและหรือกำหนดไว้ควรมีการทดลองใช้
4. แนวการเรียน เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดหมายอย่างต่อเนื่อง
5. ความแปลกใหม่ของกิจกรรมควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติโดยค่อยเป็นค่อยไป
6. รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ควรที่จะคงรูปแบบขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ

5.5 แนวทางการเขียนคู่มือ

เมื่อตกลงในที่จะจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือการวางแผนการจัดทำเพื่อให้ได้คู่มือปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ภายในเวลาอันเหมาะสม

1. การวางแผนในการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1.1 กำหนดหัวข้อที่จะบรรจุไว้ในคู่มือปฏิบัติงาน
- 1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่จะใช้ในการพิจารณาจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน
- 1.3 จัดทำกำหนดการ
- 1.4 รวบรวมและวิเคราะห์คู่มือ

1.1 กำหนดหัวข้อที่จะบรรจุไว้ในคู่มือปฏิบัติงาน หัวข้อที่จะบรรจุในคู่มือปฏิบัติงานนั้นควรเป็นหัวข้อหรือข้อมูลจำเป็นสำหรับการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยหัวข้อเหล่านั้นจะแสดงถึงส่วนประกอบของหน่วยงานอย่างชัดเจน

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่จะใช้ในการพิจารณาจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน คู่มือที่ขาดประสิทธิภาพเกิดจากข้อบกพร่องหลายประการ ได้แก่

- 1.2.1 อธิบายแนะนำวิธีปฏิบัติไม่ละเอียดชัดเจนพอ
- 1.2.2 การจัดลำดับเนื้อหาไม่เหมาะสม
- 1.2.3 รูปแบบไม่ดึงดูดความสนใจ
- 1.2.4 ขาดต่อการทำความเข้าใจและไม่เหมาะกับระดับผู้ใช้คู่มือ
- 1.2.5 ภาพประกอบผิดพลาดหรือไม่ชัดเจน
- 1.2.6 การกำหนดหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยไม่ครอบคลุม
- 1.2.7 ข้อมูลไม่ทันสมัย
- 1.2.8 ใช้ภาษาที่ซับซ้อนและเย็นเยือก
- 1.2.9 ขาดการอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน

1.2.10 ขนาดของรูปเล่มใหญ่เกินไปทำให้ไม่สะดวกในการนำไปใช้ประจำวัน

1.2.11 การค้นคว้าข้อมูลภายในเล่มเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก

1.2.12 เนื้อหาไม่สัมพันธ์กัน

ข้อผิดพลาดส่วนใหญ่เกิดจากความเร่งรีบและขาดการวางแผนที่ดี ปัญหาบางประการเกิดจากผู้เขียนคู่มือไม่เข้าใจลักษณะของงานดีพอ หรือขาดความรอบคอบในการนึกถึงผู้ใช้คู่มือที่เป็นบุคคลระดับล่างสุดหรือบุคลากรใหม่ ซึ่งหากผู้เขียนขาดความระมัดระวังในการอธิบายให้ละเอียดชัดเจนและเข้าใจง่ายแล้วบุคลากรดังกล่าวอาจจะอ่านคู่มือปฏิบัติงานไม่เข้าใจได้

สิ่งที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะช่วยให้อคู่มือมีประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ คือ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่จะใช้ประกอบการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ได้แก่

1. คู่มือปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเป็นหน่วยงานประเภทเดียวกันที่สำคัญที่สุดควรจะได้ศึกษา และวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน คู่มือดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณากำหนดหัวข้อที่จะบรรจุไว้ในคู่มือปฏิบัติงาน นอกจากนี้การได้ศึกษาคู่มือปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นยังทำให้ได้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องของคู่มือดังกล่าวด้วย อันเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานในหน่วยงานของเรา

2. ข้อมูลภายในหน่วยงาน การศึกษาข้อมูลภายในหน่วยงาน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากบุคลากรทุกระดับและรายงานต่างๆ บุคลากรที่เป็นผู้ใช้คู่มือ ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการที่จะช่วยแนะนำว่าควรบรรจุข้อมูลใดลงไปในคู่มือปฏิบัติงาน นอกจากนี้การสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือหัวหน้าฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็จะทำให้ได้ข้อมูลหรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เช่นกัน

1.3 จัดทำกำหนดการ

การจัดทำกำหนดการ เป็นการกำหนดระยะเวลาในการทำคู่มือปฏิบัติงานหรือคู่มือการบริหารงาน หรือเป็นการตั้งเป้าหมายว่างานในแต่ละขั้นตอนจะดำเนินการในช่วงระยะเวลาใด และคู่มือดังกล่าวจะเสร็จสมบูรณ์เมื่อใด แม้ว่าการปฏิบัติจริงอาจไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่ตั้งเป้าหมายไว้ แต่ก็ควรจะได้มีการกำหนดระยะเวลา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

1.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากจัดทำกำหนดระยะเวลาแล้วก็ควรที่จะเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล และเริ่มพิจารณาวิเคราะห์ทบทวนการปฏิบัติ และลำดับขั้นตอนในการทำงาน รวมข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ แล้วลงมือเขียนข้อมูลดังกล่าวอย่างละเอียด เพื่อจะได้ดำเนินการจัดการจัดทำคู่มือต่อไปเมื่อมีข้อมูลแล้วก็จะนำข้อมูลทั้งหมดมาแยกประเภทและจัดลำดับความเหมาะสมตามหัวข้อที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อมูลทั้งหมด ควรจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์อีกครั้ง บนพื้นฐานแห่งความเหมาะสม

และความจำเป็นในการบรรจุลงในคู่มือโดยผู้ปฏิบัติจะได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาก่อนที่จะลงมือเขียนคู่มือต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สุด ชินะวานิช (2529) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งครูผู้สอน และนักเรียนทั้งหญิงและชายต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่กำหนดให้เรียนในหลักสูตร มีความกว้างและลึกซึ่งเหมาะสมกับผู้เรียน มีคุณค่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในปัจจุบันได้ ตลอดจนปริมาณของเนื้อหาวิชาที่กำหนดให้เรียนก็ไม่มากไม่น้อยเกินไปอยู่ในระดับพอดี ขณะที่ผลการวิจัยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสุด ชินะวานิช พบว่า แม้นักเรียนจะเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุดและเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนา มีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยให้คนมีคุณภาพขึ้น แต่หากโรงเรียนไม่บังคับให้เรียน ก็จะมีนักเรียนสนใจที่จะเรียนเองเพียงร้อยละ 53.31 เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาเบาเบื่อน่าย ในด้านครูผู้สอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ปัญหาที่พบมาก คือ ความเข้าใจในศัพท์ภาษาบาลีและความชำนาญในเรื่องเทคนิคการสอนพระพุทธศาสนา ปัญหาที่นักเรียนมีความรู้และเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา น้อย โรงเรียนมีงบประมาณในการจัดซื้อและบริการสื่อและอุปกรณ์การสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้แก่ครูผู้สอนได้น้อย

โกศล ธนุธรรมทัศน์ (2537) ได้ศึกษาปัญหาการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีปัญหามากต่อการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธา ซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา และพระรัตนตรัยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมอย่างถูกต้อง

2. เนื้อหาวิชาของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนามธรรมครูผู้สอนไม่สามารถสอนให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดได้ เนื้อหาวิชามีคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา มาก อ่านแล้วเข้าใจยากทำให้นักเรียนขาดความสนใจ โดยเฉพาะเรื่องพระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาที่เป็นปัญหามากสำหรับครูผู้สอน คือ นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ครูขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและไม่สามารถจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนที่กำหนดไว้ ตลอดจนมีปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

4. การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการ ที่มีปัญหามากสำหรับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ โรงเรียนขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสื่อการเรียนการสอนในด้านโสตทัศนศึกษา เช่น แผ่นภาพสไลด์และวีดีทัศน์ ฯลฯ มีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างสื่อการเรียนการสอน และโรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

5. การวัดและประเมินผล สิ่งที่เป็นปัญหามากต่อการวัดและประเมินผล ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้บรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละบทเรียน การประเมินผลความสามารถในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ทำให้สรุปได้ว่า โรงเรียนมีอิทธิพลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของนักเรียนใน 2 ทางคือ 1) การจัดประสบการณ์ทางศาสนาให้แก่นักเรียน และ 2) การเป็นแบบอย่างที่ดีทางศาสนาของครูต่อนักเรียน แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นปัญหาของครูและนักเรียนตลอดมา ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนด้วย แม้ว่านักเรียนโดยทั่วไปจะยอมรับว่าพระพุทธศาสนา มีคุณค่าและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจก็ตาม ในด้านปรัชญาการศึกษาการจัดการศึกษาของไทยโดยทั่วไปทั้งในด้านการบริหารและการจัดกระบวนการเรียนการสอน มีแนวโน้มไปทางพุทธปรัชญาการศึกษาดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการนำแนวทางในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในทุกรายวิชาอย่างเป็นรูปธรรมจึงเป็นที่น่าจะกระทำได้ ดังที่ สาทโรช บัวศรี ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า “ปรัชญาการศึกษาไทยเพราะเป็นปรัชญาที่อยู่ลึกในใจของคนไทยส่วนใหญ่” (สาทโรช บัวศรี, 2512)

วรนุช เหมือนพลอย (2537: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตเมือง กับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในเขตเมือง และชนบทโดยวัดคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที และความประหยัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2536 ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดเชียงใหม่มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทุกลักษณะอยู่ในระดับ 4 ซึ่งเป็นระดับที่ยึดหลักการกระทำดีด้วยใจบริสุทธิ์ เพราะเห็นว่าถูกต้องโดยใช้สติปัญญาตัดสินใจและไม่ใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์เข้าข้างตนเอง 2) ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนเขตเมืองและชนบทในทุกลักษณะจริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบทในทุกลักษณะจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้ด้านจริยธรรมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

มนูญ ดวงหาลัง (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ ในหมวดชมราวาธรรม 4 ราชธรรม 10 อปริหานิยธรรม 7 กัลยาณมิตร 7 สารณียธรรม 6 ผู้บริหารโรงเรียน มีระดับการปฏิบัติปานกลางหมวดธรรมที่ผู้บริหารปฏิบัติมากที่สุด คือ ปฏิสันถาร 2 และหมวดธรรมที่ผู้บริหารปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พรหมวิหาร 4 และสรุบทั้ง 10 หมวดธรรม ผู้บริหารปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

อุบล เลี้ยววาริณ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ พบว่า 1) ภายหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดลงผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธมีความเชื่อทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธ ที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .05 ตามลำดับ ส่วนสุขภาพจิตไม่พบความแตกต่างระหว่างผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมและผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม 2) ภายหลังการสิ้นสุดการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธ มีความเชื่อทางพุทธในแนวกรรม และการปฏิบัติทางพุทธไม่แตกต่างจากภายหลังการสิ้นสุดฝึกอบรมทันที ส่วนสุขภาพจิตและวิถีชีวิตแบบพุทธพบว่า มีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญ .001 และ .01 ตามลำดับโดยคะแนนเฉลี่ยวัดภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์สูงกว่าภายหลังการฝึกอบรมทันที 3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นว่า โครงการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา เป็นโครงการที่ดีมากมีการจัดดำเนินการอย่างสมบูรณ์ มีลำดับขั้นตอนการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกันทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น มีสภาพจิตใจสงบสุข เยือกเย็นขึ้น มีความสำนึกในบาป บุญ คุณ โทษ และสำนึกในพระคุณของบิดามารดาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้จากการรายงานผลภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ พบว่า

ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมมีการปฏิบัติในด้านการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเพิ่มขึ้น ปรนนิบัติดูแลบิดามารดาอย่างเหมาะสมมากขึ้น

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครู อาจารย์ มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากในด้านการมีวินัยในตนเอง คือ มีการอบรมเรื่องระเบียบวินัยประจำสัปดาห์ การมีสัจจะ คือการปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในเรื่องการรักษาสัญญา และการประหยัด คือเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยการทำความสะอาดและเก็บวัสดุที่เหลือไว้ใช้ครั้งต่อไปเมื่อเสร็จงานแล้ว และอบรมสั่งสอนนักเรียนสม่ำเสมอในด้านการใช้จ่ายต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด จำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษาประสบการณ์ในการสอนที่มีความแตกต่างกันคือ ครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่าจะปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะและการประหยัด ปัญหาที่พบคือ ความรับผิดชอบในด้านการมีวินัยในตนเอง การรักษาสัญญา และวัสดุบางอย่างในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับบทเรียนในส่วนการแก้ไข และข้อเสนอแนะครูต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ โดยกล่าวเตือนหรือลงโทษเป็นบางครั้งส่วนในเรื่องของครูอาจารย์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะ และการประหยัด นั้นคือเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีวินัยในตนเองแก่นักเรียน เช่น การตรงต่อเวลาในด้านการมีสัจจะ ครู อาจารย์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้จ่ายและการอดออม เช่น การแต่งกายให้พอเหมาะ การซื้อของใช้ต่างๆ ให้พอกับฐานะของตน

กุลชาติ กุลกลางดอน (2543) ได้ทำการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเพื่อสำรวจปรัชญาการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการบริหารจัดการโน้มไปทางพุทธปรัชญาการศึกษาสูงสุด ขณะที่ผลการวิจัยของ ธนันรี สุขเสียงสังข์ (2543) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคกลางมีการบริหารจัดการโน้มไปทางลัทธิปรัชญาการศึกษาพิพัฒนาการนิยมสูงสุด สำหรับภาคเหนือ ผลการวิจัยของประวิทย์ ศิริถิรกุล (2543) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีการบริหารจัดการโน้มไปทางพุทธปรัชญาการศึกษาสูงสุด เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ชวลิต สุภิสงห์ (2543) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดทางการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาภาคใต้ พบว่า มีแนวโน้มไปทางพุทธปรัชญาการศึกษาสูงสุด เช่นกัน

ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540) ได้ทำการวิจัยมหภาค ประกอบด้วย การวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของนักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และประชาชนทั่วไป 9 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า

- บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ทั้งตามลำพังและร่วมกัน มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงนิสิตชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัย
- ปริมาณความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ถ้ามีมากจะทำให้เป็นผู้มีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาผ่านทางศีล และภาวนาสมาธิมากตามไปด้วย
- ปริมาณความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ถ้ามีมากจะทำให้เป็นผู้มีวิถีชีวิตแบบพุทธมากด้วย โดยในผู้ใหญ่ หมายถึง การเลิกอาชีพ การทำกิจกรรมที่ไม่ผิดศีลห้า การให้ทานและการพักผ่อนหย่อนใจที่ใกล้ชิดวัดและพระพุทธศาสนา ในนักเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาผู้ที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาก จะเป็นผู้ที่มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว และมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อย
- ผู้มีวิถีชีวิตแบบพุทธมาก จะได้รับการยอมรับสนับสนุนจากคนรอบข้างมาก ทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตดี มีความวิตกกังวลน้อย และมีความสุขในชีวิต

รายละเอียดผลการวิจัยมหภาคในส่วนของนักเรียนมัธยมศึกษาและครูมีดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมาก จะมีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มาก
2. ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย และผู้ใหญ่ตอนต้น ประสบการณ์ในสถานศึกษาจะมีความสำคัญต่อการนับถือศาสนาของบุคคลมากขึ้น โดยจะมีอิทธิพลเท่าเทียมหรือมากกว่าอิทธิพลจากครอบครัว ผลการวิจัยในโครงการวิจัยมหภาค พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการประสบการณ์ทางพระพุทธศาสนา จากโรงเรียนมากและเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อประสบการณ์เหล่านี้มากด้วย จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาก เห็นได้ชัดเจนนักเรียนที่บิดามารดามีความใกล้ชิดศาสนาน้อย มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ หรือบิดามารดามีการศึกษาน้อย
3. ครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีทางพระพุทธศาสนา โดยแสดงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและมีการปฏิบัติทางด้านทาน ศีล ภาวนาให้นักเรียนได้รับรู้มาก นักเรียนของครูเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาก และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา มากด้วย โดยเฉพาะในนักเรียนที่มารดา มีการศึกษาน้อยกว่าประถมศึกษาปีที่ 7 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาน้อย มักยอมรับครู อาจารย์เป็นแบบอย่างแทนที่บิดามารดาของตน
4. นักเรียนที่มาจากครอบครัวเสี่ยง ครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาน้อยกว่าประถมศึกษาปีที่ 7 หรือจากครอบครัวแตกแยก แต่เรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นานกว่า 12 เดือน จะมีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนักเรียนหญิง

5. การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของครู เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนนักเรียนที่ยากจน และ อบรมยากด้วยความขยันและมีเมตตา

6. ครูที่มีวิถีชีวิตพุทธมาก จะมีทัศนคติที่ดีมากต่องานของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใน กรุงเทพมหานคร ขณะที่ครูในต่างจังหวัดที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธมาก จะรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนทาง สังคมจากคนรอบด้านมาก

สมพงษ์ ติมิชัย (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรม ตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเยาวชนดังกล่าวมี ความรู้ศีล 5 รู้อยู่ในระดับที่มาก แต่ความรู้ธรรม 5 รู้อยู่ในระดับที่น้อยมาก ส่วนความเข้าใจศีล 5 เยาวชนดังกล่าวมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลางไม่มากนัก อยู่ในระดับแค่พอใช้ได้ เพราะ ไม่ได้รู้เรื่องศีล 5 เป็นอย่างดีนัก เมื่อมีความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลาง การที่จะรักษาศีล 5 คง ทำได้บ้างแต่ไม่อาจจะรักษาศีล 5 ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนได้เพราะฉะนั้นเยาวชนก็อาจจะมีการทำผิดศีล ส่วนธรรม 5 นั้น มีความเข้าใจน้อยมากจนเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่งเพราะการทำความคิด การ สะสมบุญกุศลไม่อาจจะกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถ พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจสูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปจะต้องมีการปฏิบัติอยู่เสมอๆ เป็นประจำ และการปฏิบัติตามหลักธรรม 5 ในปัจจุบันจึงมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจังเลย

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้จัดทำคู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา เพื่อให้ครู อาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องได้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะ การดำเนินชีวิตของผู้เรียนทุกด้าน เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วย 1) ชุดตัวอย่างของกิจกรรมทักษะการ ดำเนินชีวิต 2) แนวทางการการจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิต 3) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรม ทักษะการดำเนินชีวิตของครู 4) ข้อควรปฏิบัติระหว่างจัดกิจกรรมทักษะการดำเนินชีวิตของนักเรียน 5) การบันทึกพัฒนาการเรียนของผู้เรียน 6) การประเมินผล

ผลการศึกษาและนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง 5 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ อุตรธานี สระบุรี ยะลา และสมุทรปราการ แล้วพบว่า กิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตให้ ผู้เรียนสามารถมีทักษะอยู่รอดปลอดภัยและปรับตัวในสังคมได้อย่างมีความสุข

วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ และทัศนคติของเยาวชน ที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) ครอบครัวมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชน ที่มีต่อพุทธศาสนาในระดับปานกลาง 2) โรงเรียนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อ พุทธศาสนาในระดับน้อย 3) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพุทธศาสนา ในระดับมาก 4) เพื่อนมีอิทธิพลต่อความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพุทธศาสนาในระดับปานกลาง

ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) คุณภาพนักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ทั้งภาพรวมและทุกตัวบ่งชี้อยู่ในระดับปานกลาง 3) การจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อนุชิต เริงจำเนียร (2545) ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการจะพัฒนาผู้เรียนได้มีคุณภาพ มีความพร้อม สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วย 3 แผนงาน คือ 1) แผนงานโครงการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) แผนงานโครงการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเอง 3) แผนงานโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม รูปแบบของคู่มือเป็นลักษณะการจัดกิจกรรมตามโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน นักศึกษา มีโครงการและแบบสอบถามทุกโครงการ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ดันตัน (Duntton 1989: 3306-A) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับเด็กในขณะที่การปกครองแบบเข้มงวดของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงจะมีภูมิปัญญาและความสามารถสูงด้วย

ลานีเยร์ (Lanier 1993: 1680-A) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ชั้นที่ 11 และ 12 ในโรงเรียนชนบท โดยมีแนวคิดที่ว่า เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิด และปฏิบัติตามต่อๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกให้คำแนะนำและจัดประสบการณ์สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนในโรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

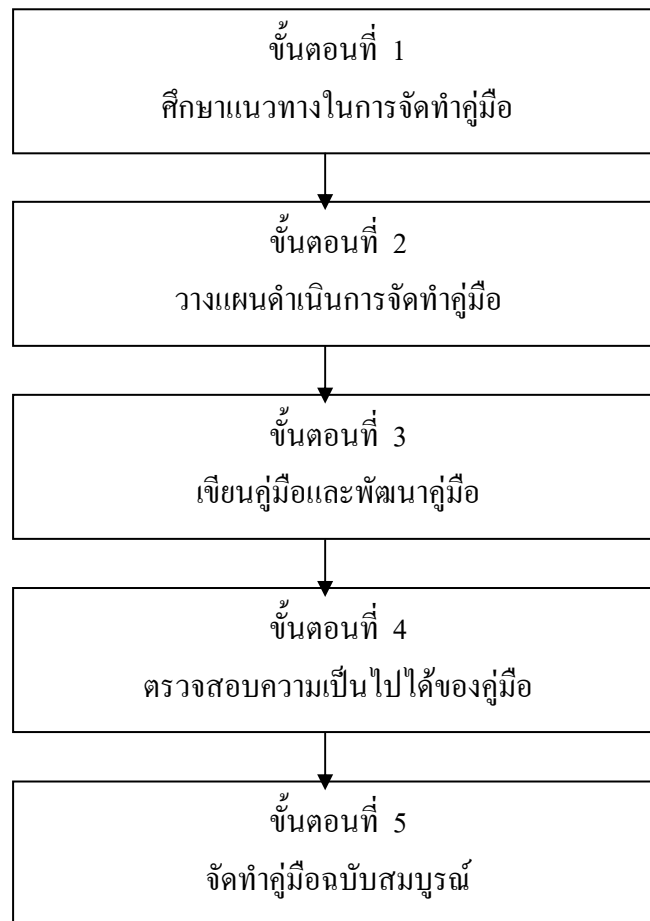
คาลวิน (Calvin : 1993 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของครูในเรื่องบทบาทและผลของการศึกษาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้ของครู คือ สภาพที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการสอน การได้รับการอบรมเทคนิคการสอนจริยธรรมและความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนาของครู ซึ่งครูที่มีความเคร่งครัดทางศาสนาต่ำจะมีการหลีกเลี่ยงต่อการสอนจริยธรรมในห้องเรียน และยังพบว่าครูที่มีประสบการณ์สอนระหว่าง 11-25 ปี มีความเชื่อว่าในโรงเรียนต้องสอนจริยธรรมและค่านิยมแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติและลักษณะนิสัยที่แสดงออกทั้งด้านส่วนตัว และสังคมส่วนรวม โดยมีคุณลักษณะของความดี ความถูกต้อง อยู่บนรากฐานของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมิใช่แนวทางแห่งการประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อย มีสันติสุข ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งวัดได้สังเกตได้ และประเมินได้จึงเชื่อได้ว่าพฤติกรรมของแต่ละบุคคลสามารถที่จะพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้

บทที่ 3

ขั้นตอนและวิธีการจัดทำคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียน
วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง มีขั้นตอนและวิธีการจัดทำดังนี้

ภาพประกอบขั้นตอนและวิธีการทำคู่มือ

ขั้นตอนในการจัดทำคู่มือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางในการจัดทำคู่มือการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 เป็นการจัดทำ โครงร่างคู่มือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือ

1.3. ศึกษาและวิเคราะห์หน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ในฐานะคณะกรรมการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ

1.4. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากข้อ1-3 เพื่อใช้ในการจัดทำโครงร่างของคู่มือซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ คำชี้แจงการใช้คู่มือ

ส่วนที่ 2 การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ประกอบด้วยกิจกรรม สืบ สมานธิ ปัญญา ดังนี้

1. สืบ ได้แก่	1.1 กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
	1.2 กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร
	1.3 กิจกรรมคลองสายน้ำใส
2. สมานธิ ได้แก่	2.1 กิจกรรมจูงน้องเข้าวัด
(ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน)
	2.2 กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง
3. ปัญญา ได้แก่	3.1 กิจกรรมต้นไม้พูดได้
	3.2 กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี
	3.3 กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนดำเนินการจัดทำคู่มือการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ กิจกรรม แนวคิด วัตถุประสงค์ ระยะเวลา สถานที่ อุปกรณ์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินกิจกรรม การประเมินผล ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นตอนที่ 3 เขียนคู่มือและพัฒนาคู่มือ

3.1 เขียนคู่มือและพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่พัฒนาไตรสิกขา ช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง โดยจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาจัดทำคู่มือและพัฒนาคู่มือ

3.2 นำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ให้อาจารย์ที่ปรึกษาการทำสารนิพนธ์ตรวจแก้ไข แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบตลอดจนความเหมาะสมในด้านเอกสารและภาษาที่ใช้

เมื่อจัดทำโครงร่างคู่มือแล้ว ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาโครงร่างคู่มือ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา	อาจารย์ประจำสำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นายสมศักดิ์ เจริญผล	ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ โรงเรียน
โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
3. นายเรืองศักดิ์ แสงเจริญ	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดประชาโสมิตาราม
4. นางสาวทศดี สุขโต	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดอมรวดี
5. อาจารย์จินตนา กล้ายประยงค์	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

3.3 แก้ไขโครงร่างของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงการนำเสนอเนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงให้มีความชัดเจน โดยระบุหัวข้อให้สอดคล้องกับกิจกรรม เขียนข้อความและเนื้อหาการจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจนเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติตามขั้นตอนได้

3.4 ผู้ศึกษาจัดทำเนื้อหาสาระของกลุ่มมือ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระของกลุ่มมือ ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1. อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานีธิ	กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นางยุบล อันล้ำเลิศ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรีทาสุมทร
3. นายสมบัติ ทิพย์กมลสุข	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดบางขันแตก
4. นายวิทยา สำรวรสิน	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลบางคนที
5. นายอุดม อินทผล	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลุ่มมือ

4.1 ผู้ศึกษาได้สร้างแบบประเมินความเป็นไปได้ของกลุ่มมือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบแก้ไข

4.2 นำคู่มือและแบบประเมินความเป็นไปได้ให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 ซึ่งผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้

4.3 ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงานกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง 10 คน และต่างโรงเรียน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ ผู้ปฏิบัติงานกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ในโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง จำนวน 10 คน ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. นายทองพูล เดชกรกรรจ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง |
|-------------------------|---|

2. นางวัลยา อ่วมอรุณ	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
3. นางสุมิตรา เกาศิริวงศ์	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
4. นางรัตนา จีบบรรจง	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
5. นางสรพรพรห หุ่นดี	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
6. นายสุวิทย์ หุ่นดี	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
7. นางลัดดา อุดมสุข	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
8. นางรัชณี สว่างแสง	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
9. นางพัชรีวรรณ เอโกบล	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
10. นายสมบัติ ศรีบรรจง	ตำแหน่ง พนักงานข้าราชการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

ผู้ปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนวิถิปุทธต่างโรงเรียน จำนวน 10 คน
ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. นายสมบัติ ทิพย์กมลสุข	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดบางขันแตก
2. นายสุพร สุวรรณโชติ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนท่ายหาด
3. นางยุบล อันถ้ำเลิศ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรัทธาสมุทร

4. นายชาญเลิศ อำไพวรรณ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดศรีทธาธรรม
5. นางสาวอรพิน ภิญโญภาวสุทธิ	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดแก่นจันทร์
6. นายวิทยา สำรวรรัตน์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลบางคนที
7. นายสมศักดิ์ รัตนเดชกำจาย	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรีสุวรรณคองคาราม
8. นายวินัย สิงห์ทอง	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนเมธีคุณหะวันวิทยาลัย
9. นางสาวทรัพย์สิน สุโขโต	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดคอมรวดี
10. นางพวงผกา ราษฎร์อาศัย	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดบางบ่อ

4.4 ในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ ผู้ศึกษาได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา แบบสอบถามมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า ระดับความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ 5 ระดับ ตั้งแต่ ระดับความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้มากที่สุด ถึง ระดับความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้น้อยที่สุด

ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ได้มากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ได้มาก
 ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ได้ปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ได้น้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในการนำคู่มือไปใช้ได้น้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้ ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ได้ผลสรุปการประเมินความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 20 คน ผลปรากฏตามตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นไปได้ของการนำคู่มือการจัดการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา ไปใช้

ข้อที่	รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ (5 คน)			ผู้ปฏิบัติงาน (20 คน)			รวม (25 คน)		
		\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	เนื้อหาสาระของคู่มือมีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.00	0.70	มาก	4.15	0.36	มาก	4.13	0.43	มาก
2	เนื้อหาสาระของคู่มือสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.40	0.54	มาก	4.30	0.47	มาก	4.30	0.46	มาก
3	เนื้อหาเรียบเรียงได้อย่างถูกต้อง	4.40	0.54	มาก	4.30	0.47	มาก	4.26	0.52	มาก
4	มีรายละเอียดตรงกับความต้องการของผู้สอน	4.00	0.00	มาก	4.25	0.55	มาก	4.20	0.48	มาก
5	กิจกรรมตัวอย่างในคู่มือเหมาะสมและชัดเจน	4.40	0.54	มาก	4.25	0.55	มาก	4.26	0.52	มาก
6	เนื้อหาสาระในคู่มือสามารถช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ	4.40	0.54	มาก	4.35	0.48	มาก	4.33	0.49	มาก
7	คู่มือมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม	4.40	0.54	มาก	4.35	0.48	มาก	4.36	0.49	มาก
8	คู่มือมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมในโรงเรียน	4.40	0.54	มาก	4.35	0.58	มาก	4.40	0.56	มาก
9	คู่มือมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมทางศาสนา	4.40	0.54	มาก	4.50	0.51	ที่สุด	4.50	0.50	ที่สุด
10	กิจกรรมมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน	4.20	0.44	มาก	4.40	0.59	มาก	4.36	0.55	มาก
	รวม	4.30	0.33	มาก	4.32	0.37	มาก	4.31	0.35	มาก

จากตาราง 1 แสดงว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของการนำคู่มือไปใช้จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผู้ปฏิบัติงาน 20 คน สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า โดยภาพรวมคู่มือมีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า รายการประเมินทุกข้อมีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นว่า โดยภาพรวมคู่มือมีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า รายการประเมินทุกข้อมีเหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก ยกเว้นข้อ 9 คู่มือมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมทางศาสนามากที่สุด

บทที่ 4

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาไตรสิกขา

ผู้ศึกษาได้จัดทำตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ จนได้คู่มือสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา 3 ประการซึ่งเป็นผลดีที่ใช้สำหรับศึกษาฝึกหัดและอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา เพื่อให้บรรลุสูงสุดของชีวิต ไตรสิกขาประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา

ศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติฝึกรอบรมให้ประพฤติในทางที่ดี ที่ถูกต้องตามหลักทั่วไปซึ่งไม่ให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ศีลแบ่งออกเป็น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 หรือ ตัวเราปฏิบัติตามศีลแล้วจะทำให้เป็นอยู่อย่างผาสุกและศีล 5 ทำให้เกิดสมาธิอีกด้วย

สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิตหรือการสำรวมใจให้แน่วแน่และบังคับจิตใจของตนเองให้อยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเพื่อทำประโยชน์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่ต้องการการได้มาซึ่งสมาธิต้องอดทนศึกษา อบรม และปฏิบัติเมื่อเกิดสมาธิแล้ว จะทำให้เกิดปัญญาตามมา

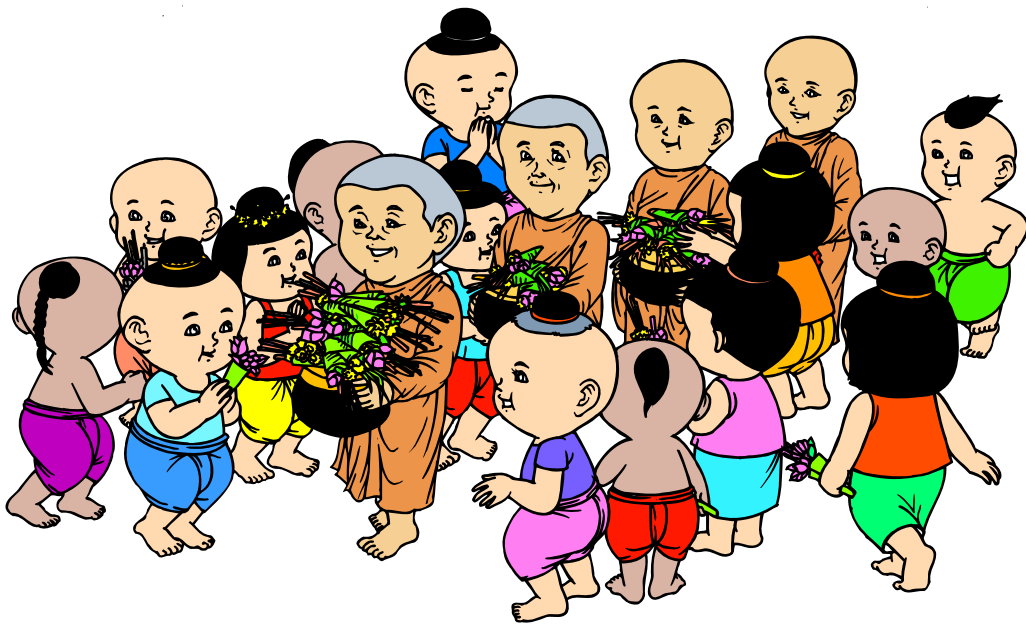
ปัญญา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ชัดเจนซึ่งเกิดจากการฝึกรอบรมจนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การพิจารณาในทางปัญญาต้องเข้าใจสิ่งต่างๆที่ผ่านมาแล้วในชีวิตของตนเอง เป็นเครื่องพิจารณา ผลที่เกิดจากปัญญาจะช่วยให้เราหลุดพ้นจากการเป็นทาส สิ่งมาติทั้งหลายด้วยการใช้ปัญญาเป็นเครื่องตัดสิน

กิจกรรมประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน

1. ศีล ได้แก่ กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมคลองสวนน้ำใส
2. สมาธิ ได้แก่ กิจกรรมจูงน้องเข้าวัด(ในวันพระในพรรษาเฉพาะวันเปิด) กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง
3. ปัญญา ได้แก่ กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย

คู่มือ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

จัดทำโดย

นางสาวกาญจนา จำนงศักดิ์

โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง จังหวัดสมุทรสงคราม

คำนำ

การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง มีความมุ่งหมายเพื่อให้คณะครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบงานกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียน ได้มีคู่มือไว้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะในด้านการพัฒนา 3 ด้าน คือ สติ สมาธิ ปัญญา และให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศการจัดกิจกรรม สำหรับเนื้อหาสาระของคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ 3 ขั้นตอน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นบุคลากรที่ดีในอนาคตของชาติสืบไป

กาญจนา จันทศักดิ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำชี้แจงการใช้คู่มือ.....	61
วัตถุประสงค์ของการใช้คู่มือ.....	61
ส่วนประกอบของคู่มือ.....	61
คำแนะนำการใช้คู่มือ.....	61
ตอนที่ 1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียน	
กิจกรรมศีล ได้แก่	
กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ.....	64
กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร.....	74
กิจกรรมคลองสวยน้ำใส.....	84
กิจกรรมสมาธิ ได้แก่	
กิจกรรมจูงน้องเข้าวัด(ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน).....	87
กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง.....	91
กิจกรรมปัญญา ได้แก่	
กิจกรรมต้นไม้พูดได้.....	96
กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี.....	102
กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย.....	105
เอกสารอ้างอิง.....	109

คำชี้แจงการใช้คู่มือ

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงจัดทำขึ้นเพื่อให้ครู และบุคลากรที่รับผิดชอบกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ได้ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศ การจัดการกิจกรรมดังกล่าว โดยมุ่งเน้นในเรื่องการจัดกิจกรรมที่ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา

ส่วนประกอบของคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาได้จัดทำในรูปแบบของการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้ใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ประกอบไปด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียนมี การพัฒนา 3 ด้าน 1. ศีล ได้แก่ กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมคลองสวยน้ำใส 2. สมาธิ ได้แก่ กิจกรรมนั่งสมาธิ (ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน) กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง 3. ปัญญา ได้แก่ กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย ครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา ในโรงเรียนจะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจและวิธีการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนดและนำไปจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

คำแนะนำในการใช้คู่มือ

เพื่อให้การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด คือ ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา และต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

1. กลุ่มเป้าหมาย ครูที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา ในโรงเรียนจะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเป้าหมายที่ใช้ในการจัดกิจกรรมว่าคือกลุ่มใด เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือ 2 และเลือกจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนตามความเหมาะสม

2. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ครูที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียน จะต้องใช้เวลาพิจารณาใช้เวลาให้เหมาะสม กิจกรรมบางกิจกรรมอาจจัดพร้อมกันทั้งโรงเรียน บางกิจกรรมอาจจะบูรณาการในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ให้ครูผู้สอนยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

3. งบประมาณค่าใช้จ่าย บางกิจกรรมที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมควรเสนอกิจกรรม / โครงการ ไว้ในแผนประจำปีของสถานศึกษา

4. การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา ครูที่รับผิดชอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในโรงเรียนจะต้องศึกษาและประเมินพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเน้นด้านศีล สมาธิ ปัญญา

กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา

กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วยกิจกรรมที่พัฒนา 3 ด้าน

1. กิจกรรมศีล ได้แก่ กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร
กิจกรรมคลองสวยน้ำใส
2. กิจกรรมสมาธิ ได้แก่ กิจกรรมจูงน้องเข้าวัด
(ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน)
กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง
3. กิจกรรมปัญญา ได้แก่ กิจกรรมต้นไม้พูดได้
กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี
กิจกรรม ศาสนสุภามิตวันละบท เสียงตามสาย

กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

แนวคิด	ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา และมีศาสนาเป็นพุทธศาสนาประจำชาติ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ซึ่งชาวพุทธทุกคนต้องปฏิบัติเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนได้นำไปเป็นข้อเตือนใจในการปฏิบัติตนและดำเนินในชีวิตประจำวัน
วัตถุประสงค์	1. เพื่อบอกความสำคัญของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะได้ 2. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการแสดงตนเป็นพุทธมามกะได้ 3. เพื่อให้นักเรียนบอกหน้าที่และปฏิบัติตนตามหน้าที่ของพุทธมามกะได้
ระยะเวลา	เปิดภาคเรียนที่ 1 วันอังคาร สัปดาห์ที่ 2 เวลา 13.30 น.-14.30 น.
สถานที่	ศาลาการเปรียญวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
สื่อ / อุปกรณ์	ดอกไม้ รูปเทียน พระพุทธรูป โต๊ะหมู่บูชา
กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียนทุกคนในช่วงชั้นที่ 2

วิธีดำเนินกิจกรรม

- ครูผู้รับผิดชอบโครงการชี้แจงจุดประสงค์กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (เอกสาร 1)
 - 1.1 เพื่อให้นักเรียนบอกความสำคัญของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะได้
 - 1.2 เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการแสดงตนเป็นพุทธมามกะได้
 - 1.3 เพื่อให้นักเรียนบอกหน้าที่และปฏิบัติตนตามหน้าที่พุทธมามกะ
- ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบจากเสียงตามสาย (เอกสาร 2)
- ฝ่ายพิธีการ ให้จัดเตรียมสถานที่ โต๊ะหมู่บูชา
 - 3.1 จัดเตรียมสถานที่ ศาลาการเปรียญ นิมนต์พระภิกษุที่เป็นที่เคารพและนับถือเป็นประธานสงฆ์ในพิธีคือพระครูใบฎีกาชาญและพระวิทยากรอื่นอีก 4 รูป
 - 3.2 เมื่อกำหนดสถานที่ได้แล้วให้ตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดอาสนะสงฆ์ให้สูงจากพื้นพอสมควร (เอกสาร 3)
- สำหรับผู้ที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะให้จัดที่นั่งพับเทียบกับพื้น ถ้าสถานที่ไม่อำนวยก็ให้นั่งเก้าอี้ แต่เวลากล่าวคำแสดงตนเป็นพุทธมามกะให้ยืน

5. การกล่าวคำแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เมื่อพระสงฆ์เข้าประจำที่ในบริเวณพิธีเรียบร้อยแล้ว ให้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

5.1 ประธานจุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย พร้อมกับกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย
ว่า อิมินาสักการณะ พุทธัง ปุเชมิ

ข้าพเจ้าขอน้อมบูชา พระพุทธเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้ (กราบ)

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 2
อิมินาสักการณะ รัชมัง ปุเชมิ

ข้าพเจ้าขอน้อมบูชา พระธรรม ด้วยเครื่องสักการะนี้ (กราบ)

อิมินาสักการณะ สังฆัง ปุเชมิ

ข้าพเจ้าขอน้อมบูชา พระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะนี้ (กราบ)

6. ประธานน่านมัสการพระรัตนตรัย ดังนี้

อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ภาวะวา พุทธัง ภาวะวันตัง อะทิวาเทมิ

สวากขาโต ภาวะวะดา รัสมโ รัสมัง นะมัสสามิ

สุปะฏิปันโน ภาวะวะโต สวภาวะสังโฆ สังฆัง นะมามิ

7. หัวหน้าของผู้ที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะ นำพานเครื่องสักการะถวาย พระภิกษุ
ผู้เป็นประธานสงฆ์ แล้วกราบ หลังจากนั้นให้นั่งคุกเข่าประนมมือ (หรือยืนประนมมือ)
เปล่งคำปฏิญาณต่อหน้าพระสงฆ์ดังนี้

ค่านอบน้อมพระรัตนตรัย

นะโม ตัสสะ ภาวะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

7.1 คำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ (เอกสาร 4)

เอสาหัง กันเต สุจิระปะริณิพุตัมปิ ตังภาวะวันตัง สาระณัง คัจฉามิ รัสมัญจะ สังฆัญจะ
พุทธะมามะโกติ มัง สังโฆ ชาเรตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายถึงพระพุทธรูปพระองค์นั้น แม้ปริณิพพาน
นานแล้ว ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก ของพระสงฆ์ จงรับข้าพเจ้าทั้งหลายไว้ว่าเป็น
พุทธมามกะ ผู้นับถือพระพุทธรูปตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

หมายเหตุ ถ้าปฏิญาณพร้อมกันหลายคนทั้งชายหญิง คำปฏิญาณให้เปลี่ยนเฉพาะคำที่ขีดเส้น
ใต้ไว้ดังนี้

เอสาหัง เป็นชายว่า เอเตมะยัง หญิงว่า เอตา มะยัง

คัจฉามิ เป็น คัจฉายะ (ทั้งชายและหญิง)

พุททะมามะโกติ เป็น พุททะมามะกาติ (ทั้งชายและหญิง) มัง เป็น โน (ทั้งชายและหญิง)

8. เมื่อกล่าวคำปฎิญาณจบแล้ว พระสงฆ์จะประนมมือรับ สาธุพร้อมกัน จากนั้นให้ผู้ปฎิญาณนั่งพับเพียบลงกับพื้นหรือนั่งลงบนเก้าอี้แล้วประนมมือฟังโอวาทต่อไป

8.1 เมื่อจบโอวาทแล้ว ให้ผู้ปฎิญาณรับคำว่า สาธุ แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือน้อมตัวเล็กน้อย กล่าวคำอาราธนาเบญจศีล (เอกสาร 6) และสมาทานศีล พร้อมทั้งคำแปล เมื่อบอกอานิสงส์ของศีลจบแล้ว ผู้แสดงตนเป็นพุทธมามกะพึงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (เอกสาร 5) พระประธานพิธีจะให้โอวาทต่อไป

9. เมื่อพระสงฆ์บอกอานิสงส์ศีลจบแล้ว ผู้ปฎิญาณพึงกราบอีก 3 ครั้ง ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์พืงนำมาประเคนในลำดับดังนี้ เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำเมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา

พระสงฆ์จะอนุโมทนาด้วยบทเรียงลำดับดังนี้

1. ยะถา	(ประธานสงฆ์กล่าวองค์เดียว)
2. สัพพิติโย	(พระสงฆ์สวดพร้อมกัน)
3. โส อตตะถัทโธ	(ผู้รับพระเป็นชายคนเดียว)
สา อตตะถัทธา	(ผู้รับพระเป็นหญิงคนเดียว)
เต อตตะถัทธา	(ผู้รับพระมีทั้งชายหญิงรวมกันหลายคน)

4. ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง ขณะที่พระประธานสงฆ์อนุโมทนา ยะถา ผู้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ กรวดน้ำให้เสร็จพร้อมกับคำว่า มะณี โชติระโส ยะถา เมื่อพระสงฆ์ว่าสัพพิติโย พืงนั่งประนมมือรับพร เมื่ออนุโมทนาจบแล้ว พึงกราบพระสงฆ์ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ เป็นอันเสร็จพิธี

10. ครูประจำชั้นทำแบบประเมิน สรุปผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักไตรสิกขา
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามกิจวัตรของชาวพุทธได้ถูกต้อง

เอกสาร 1

เอกสารประกอบกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำสั่งโรงเรียน

ที่..... / 25

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

กิจกรรม (การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในกิจกรรม.....ของ
โรงเรียน.....ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์
ของการดำเนินงาน จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในกิจกรรม.....

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษา..... ประธานกรรมการ

ผู้ช่วย..... รองประธาน

นาย..... กรรมการ

นาง..... กรรมการ

มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ กำหนดแนวทาง และวิธีดำเนินงานตามโครงการและแก้ไขปัญหา
ที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกฝ่าย

2. คณะกรรมการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย

นาง..... หัวหน้า

นางสาว..... ผู้ช่วย

นางสาว..... ผู้ช่วย

มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามแผนงาน / กิจกรรม ให้คณะกรรมการ
ที่ได้รับการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ บังเกิดผลดีแก่ทางราชการทั้งนี้

ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ..... เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

เอกสาร 2

รายการพักกลางวันบันทึก

สวัสดิ์..... กระผม / ดิฉัน ชื่อ..... นักเรียนชั้น ป....
 โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ได้ทำหน้าที่
 ผู้ดำเนินรายการพักกลางวันบันทึก
 วันนี้ตรงกับ วัน..... ที่..... เดือน..... พ.ศ.....
 ตรงกับวัน..... ค่ำ..... เดือน.....
 คติธรรมวันนี้

.....
 รายการพักกลางวันบันทึก เริ่มเวลา 12.00 น. – 12.15 น. แบ่งออกรายการ 3 รายการ

1. รายการเสียงเพลงพาเพลินอารมณ์
2. สารคดีควรรู้ / กิจกรรมของโรงเรียน
3. ข่าวทางราชการ

บัดนี้ ได้เวลาแล้วขอเข้าสู่

รายการที่ 1 เสียงเพลงพาเพลินอารมณ์ ได้แล้ว ครับ / ค่ะ

ชื่อเพลง.....

รายการที่ 2 สารคดีควรรู้ / กิจกรรมของโรงเรียน

.....
 รายการที่ 3 ข่าวทางราชการ

.....
 วันนี้ ขอจบรายการพักกลางวันบันทึกเพียงแค่นี้ เนื่องจากหมดเวลาแล้ว ครับ / ค่ะ
 ขอให้ทุกท่านจงโชคดี และมีความสุข สวัสดิ์ ครับ / ค่ะ

(ลงชื่อ).....ผู้ดำเนินรายการ

(ลงชื่อ).....ครูควบคุมรายการ

...../...../.....

เอกสาร 3
โต๊ะหมู่ 7

เอกสาร 4

เอกสารประกอบกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำปฏิญาณแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

เอสาหัง กันเต สุจิระปะรินิพพุตัมปิ ตังกะคะวันตัง สະระณัง คัจฉามิ ชัมมัญจะ สังฆัญจะ
พุทธะมามะโกติ มัง สังโฆ ชาเรตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายถึงพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานแล้ว ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก ของพระสงฆ์ จงรับข้าพเจ้าทั้งหลายไว้ว่าเป็นพุทธมามกะ ผู้นับถือพระพุทธรูปเจ้าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

หมายเหตุ ถ้าปฏิญาณพร้อมกันหลายคนทั้งชายหญิง คำปฏิญาณให้เปลี่ยนเฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ไว้ดังนี้

เอสาหัง เป็นชายว่า เอเตมะยัง หญิงว่า เอตา มะยัง

คัจฉามิ เป็น คัจฉายะ (ทั้งชายและหญิง)

พุทธะมามะโกติ เป็น พุทธะมามะกาติ (ทั้งชายและหญิง) มัง เป็น โน (ทั้งชายและหญิง)

เมื่อปฏิญาณเสร็จแล้ว พระสงฆ์จะให้โอวาท หลังจากนั้นก็กล่าวคำอาราธนาศีลและรับศีล ถ้ามีไทยธรรมถวาย ก็ถวายหลังจากที่รับศีล รับพรเป็นอันเสร็จพิธี

เอกสาร 5

เอกสารประกอบกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

- อัญชลี คือการกระพุ่มมือทั้งสองประนม ให้ฝ่ามือทั้งสองประกบกัน นิ้วทุกนิ้วของมือทั้งสองแนบชิดตรงกัน ไม่มีเหลี่ยมต่ำกว่ากันหรือกางให้ห่าง ตั้งกระพุ่มมือ ที่ประนมด้วยอาการนี้ไว้ในระหว่างอกให้ตั้งตรงขึ้นข้างบน มีลักษณะ คล้ายดอกบัวตูม แขนบศอกทั้งสองข้างชิดชายโครงไม่ให้กางออกไป แสดงอาการอย่างนี้ เรียกว่าประนมมือ นิยมแสดงเมื่อกำลังฟังพระเทศน์ หรือฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ สวดมนต์ เป็นต้น

- วันทา หรือนมัสการ คือการยกมือที่ประนมแล้วขึ้นพร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อย ให้มือประนมจดหน้าผาก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว อย่างนี้เรียกว่า ไหว้ ใช้แสดงความเคารพพระในขณะนั่งเก้าอี้ หรือยืนอยู่ ไม่ใช่นั่งราบกับพื้น

- อภิวาท คือการกราบ นิยมกราบประกอบด้วยองค์ 5 ที่เรียกกันว่า เบญจางคประดิษฐ์ คือ หน้าผาก 1 ฝ่ามือ 2 และเข่า 2 หมายถึงให้ 5 อย่างที่กล่าวมานี้จรดกับพื้นเพื่อเป็นการแสดงความเคารพ ส่วนวิธีนั่งนั้น ผู้ชายให้นั่งท่าเทพบุตร ผู้หญิงให้นั่งท่าเทพธิดา

เอกสาร 6

เอกสารประกอบกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำอาราธนาศีล 5

มยฺ ภนฺเต วิสํ วิสํ รกฺขณฺตุถาย ติสฺรณฺเนน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ทฺติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต วิสํ วิสํ รกฺขณฺตุถาย ติสฺรณฺเนน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ตฺติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต วิสํ วิสํ รกฺขณฺตุถาย ติสฺรณฺเนน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

คำแปล

พระคุณเจ้าที่เคารพ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล 5 พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อประโยชน์
แก่การรักษาเป็นข้อๆ

พระคุณเจ้าที่เคารพ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล 5 พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อประโยชน์
แก่การรักษาเป็นข้อๆ แม้ครั้งที่ 2

พระคุณเจ้าที่เคารพ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล 5 พร้อมด้วยไตรสรณคมน์ เพื่อประโยชน์
แก่การรักษาเป็นข้อๆ แม้ครั้งที่ 3

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 12

แบบประเมินพฤติกรรม กิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมินพุทธมามกะ																			
		นักเรียนสนใจและเกิดจิตสำนึกต่อกิจกรรม				นักเรียนรู้ความหมายของพิธีการแสดงตน				นักเรียนกล่าวคำการแสดงตนเป็นพุทธมามกะตามพระวิทยากรได้ถูกต้อง				นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบวินัย				รวมคะแนน			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	20			

ระดับคุณภาพ

เกณฑ์การประเมิน

4 คะแนน	หมายถึง	ดีมาก	18-20	คะแนน	ดีเยี่ยม
3 คะแนน	หมายถึง	ดี	15-17	คะแนน	ดี
2 คะแนน	หมายถึง	พอใช้	11-14	คะแนน	พอใช้
1 คะแนน	หมายถึง	ควรปรับปรุง	น้อยกว่า 10		ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 13

กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร

แนวคิด	การเข้าค่ายพุทธบุตรเป็นโครงการของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงซึ่งทางโรงเรียนได้เข้าโครงการวิถีพุทธ และดำเนินการจัดกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ทุกปี เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจในหลักธรรมและนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม ประพฤติตนตามหลักธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้นักเรียนสามารถกิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 2. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น 3. เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตากรุณาต่อกัน 4. เพื่อให้นักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จะได้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ
ระยะเวลา	ภาคเรียนที่ 1 เดือนสิงหาคม 3 วัน 2 คืน
สถานที่	วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
สื่อ / อุปกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> - พระวิทยากรจากวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง 3 รูป - พระวิทยากรจากวัดสาธุชนาราม 2 รูป - วัสดุทัศน
กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2
วิธีดำเนินกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำโครงการเข้าค่ายพุทธบุตรและเสนอผู้บริหาร เพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ(เอกสาร 1) 2. จัดประชุมคณะกรรมการโดยชี้แจงจุดประสงค์ กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร โดยมีรายละเอียดดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา 2.2 เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 14

2.2 เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น

2.3 เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

2.4 เพื่อให้นักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันจะได้เป็นคนดีของสังคม

3. จัดประชุมนักเรียนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การเตรียมตัวเข้าค่ายการปฏิบัติตน

ในการเข้าค่าย

4. กำหนดการจัดกิจกรรมในภาคเรียนที่ 1 เดือนสิงหาคม 3 วัน 2 คืน (เอกสาร 2)

5. มอบหมายหน้าที่ แต่งตั้งคณะทำงาน ฝ่ายอำนวยการ วิทยากร โภชนาการ อาคารสถานที่

6. ประสานงานกับวิทยากรในการเข้าค่ายในการจัดกิจกรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามกำหนดของแบบการปฏิบัติการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

7. สำรวจความพร้อมของสถานที่ในการเข้าค่าย

8. จัดทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองให้นักเรียนนำไปให้ผู้ปกครองรับทราบและนำมาคืนครูประจำชั้น (เอกสาร 3)

9. รับรายงานตัวและนำนักเรียนไปที่วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง และแบ่งกลุ่ม 8 กลุ่ม โดยใช้ชื่อกลุ่ม ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (เอกสาร 4)

8.1 นำนักเรียนเข้าหอประชุมที่วัด พบพระวิทยากร และพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม

82 ครูผู้รับผิดชอบกล่าวรายงาน ประธานกล่าวให้โอวาท

10. ปฏิบัติตามโครงการการอบรมเข้าค่ายพุทธบุตร

การประเมินผล

สังเกตจากพฤติกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรของนักเรียน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้พัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

2. นักเรียนได้พัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ คู่ ฟัง เป็น

3. นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเมตตากรุณาต่อกัน

4. นักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 15

เอกสาร 1

เอกสารประกอบ โครงการเข้าค่ายพุทธบุตร

โครงการ	เข้าค่ายพุทธบุตร
แผนงาน	งานวิชาการ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ
สนองผลผลิตหลัก	ที่ 1 , 2
ผู้รับผิดชอบโครงการ	ครูประจำชั้นทุกชั้น
ลักษณะโครงการ	โครงการใหม่
ระยะเวลาดำเนินการ	15 – 17 สิงหาคม 2550

หลักการและเหตุผล

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า มีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น

ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีขึ้นจนเป็นที่น่าวิตก ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อน เช่นผู้คนไม่เคารพต่อศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ขาดระเบียบวินัยมีค่านิยมในทางฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เห็นแก่ตัว จนกล่าวได้ว่า **พัฒนาแต่ไม่เจริญ** หรือพัฒนาแต่วัตถุ ไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ สภาพสังคมทั่วไปจึงอยู่ในขั้นวิกฤต

ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรการกุศลโรงเรียนเอกชนตลอดจนผู้เห็นคุณค่าในการสร้างโอกาสให้ผู้อื่นมีคุณธรรมพิจารณาเห็นว่า “การสร้างคนให้มีคุณธรรมนั้นแหละคือการสร้างชาติ” เป็นการฟื้นฟูจิตใจเยาวชน หรือผู้เข้ารับการอบรมให้กล้าแกร่ง รู้ทำทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้รู้จัก ลด ละ เลิก สิ่งชั่วร้าย จนเกิดความปลอดภัย นำความสงบเย็นมาสู่ชีวิต โดยใช้วิธีการอบรมตามแนวเข้าค่าย ดังนั้นโครงการอบรมคุณธรรม“ค่ายพุทธบุตร” จึงเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนาเท่าที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเพียงพอ
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม นำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นคุณธรรมประจำชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของความชั่วร้ายทั้งปวง มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย และสงบเย็น
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้อื่น ทั้งในด้านมีระเบียบ ขยัน,อดทน,ซื่อสัตย์-สุจริต รับผิดชอบ,กตัญญูกตเวที เป็นต้น

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 16

4. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีส่วนร่วมในการสืบอายุพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ไว้เป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมไทยสืบไป

3. กิจกรรมสำคัญและการดำเนินงาน

รายละเอียดกิจกรรม	เป้าหมาย	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. ประชุมปรึกษาหารือ และพิจารณาการจัดกิจกรรม เสนอโครงการ ประชาสัมพันธ์	ผู้อำนวยการ ครูทุกท่าน	สิงหาคม 2550	ผู้อำนวยการ ครูทุกท่าน
2. นำนักเรียนเข้าค่าย	นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และที่ 2	15 – 17 สิงหาคม 2550	ครูทุกท่าน
3. ประเมินผล สรุปรายงาน	ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	สิงหาคม 2550	งานวิชาการ

4. งบประมาณ

ใช้งบประมาณค่าวัสดุรายหัวนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

- ผลผลิต (Output) นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมพุทธศาสนาและสามารถปฏิบัติกิจกรรมศาสนพิธีจากการปฏิบัติจริง และสามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสัมฤทธิ์การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

- ผลลัพธ์ (Outcome) นักเรียนโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะตามความมุ่งหวังและลักษณะอันพึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้

5. การประเมินผล

ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ	วิธีวัดและประเมินผล	เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล
1. จำนวนนักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรม พระพุทธศาสนาและสามารถปฏิบัติกิจกรรม ศาสนพิธีจากการปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ 2. นักเรียนโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตามแนววิถีพุทธ	- แจงนับจำนวน นักเรียนในโรงเรียน - การสังเกตพฤติกรรม	- รายชื่อนักเรียน - แบบสังเกต พฤติกรรม

ผู้เสนอโครงการ

ผู้อนุมัติโครงการ

.....

.....

ครู คศ.2 โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

เอกสาร 2

เอกสารประกอบการเข้าค่ายพุทธบุตร

ตารางโครงการอบรมเข้าค่ายพุทธบุตร ประจำปี.....

โรงเรียน.....ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น.....จำนวน.....คน

ณ วัด.....

วัน เดือน ปี	เวลา	รายการ / กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
วันที่หนึ่ง	09.00 น.	รายงานตัว – เข้าสู่ที่พัก	คณะพระอาจารย์
	09.20 น.	ประธานกล่าวให้โอวาทและเปิดการอบรม	คณะครู
		“ธรรมปฏิบัติสั้นๆ” การปฏิบัติตนในการเข้าค่าย	ผอ. รร.
	11.30 น.	รับประทานอาหาร	
	12.00 น.	พัก	
	13.00 น.	ศึกษาพระธรรมจากพระอาจารย์ แบ่งเป็น 3 ฐาน	คณะพระอาจารย์
		ฐานที่ 1 วิธีชีวิตชาวพุทธ “ความหมายของวัดในทางพระพุทธศาสนา”	
		ฐานที่ 2 มารยาทชาวพุทธ “ความหมายและความสำคัญของมารยาท”	
		ฐานที่ 3 ศาสนพิธี	
	15.40 น.	ทำกิจกรรมส่วนตัว / พัก อาบน้ำ	
	18.30 น.	ทำวัตร / เจริญภาวนา / สมาทานศีล 8	คณะพระอาจารย์
	20.30 น.	ชมวีดิทัศน์	คณะพระอาจารย์
	21.30 น.	เข้านอน	
วันที่สอง	04.00 น.	สวดมนต์ / ทำกิจส่วนตัว	คณะครู
	04.30 น.	ทำวัตร / เจริญภาวนา / บริหารกาย – จิต	คณะพระอาจารย์
	06.00 น.	เดินจงกรม บำเพ็ญประโยชน์	คณะครู
	06.40 น.	ทำกิจส่วนตัว / อาบน้ำ	คณะครู
	07.15 น.	รับประทานอาหาร	คณะพระอาจารย์
	08.00 น.	พัก	
	09.00 น.	ธรรมบรรยาย	คณะพระอาจารย์

วัน เดือน ปี	เวลา	รายการ / กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
	10.15 น.	ถาม-ตอบ สารธรรม (ปจฺฉา-วิสัชนา)	คณะพระอาจารย์
	11.00 น.	รับประทานอาหาร	
	12.00 น.	พัก	
	13.00 น.	ศึกษาพระธรรมจากพระอาจารย์ แบ่งเป็น 3 ฐาน	คณะพระอาจารย์
		- การเข้าถึงพระรัตนตรัย	
		- ครูคือผู้ลิขิตชีวิต	
		- เกียรติของความเป็นมนุษย์	
	15.40 น.	วิถิแห่งสติ/เจริญปัญญา	คณะพระอาจารย์
	16.20 น.	ทำกิจส่วนตัว	คณะครู
	18.30 น.	เจริญภาวนา	คณะพระอาจารย์
	20.00 น.	พิธีความเป็นพุทธบุตร	คณะครู
	21.00 น.	เข้านอน	คณะครู
วันที่สาม	04.00 น.	สัจญญาดิน / ทำกิจส่วนตัว	คณะครู
	04.30 น.	ทำวัตร / เจริญภาวนา / บริหารกาย – จิต	คณะพระอาจารย์
	06.00 น.	เดินจงกลม บำเพ็ญประโยชน์	คณะพระอาจารย์
	06.40 น.	ทำกิจส่วนตัว / อาบน้ำ	คณะครู
	07.40 น.	รับประทานอาหารเช้า	คณะครู
	08.00 น.	บำเพ็ญบารมี” ทำความสะอาดที่พัก”	คณะครู
	09.00 น.	ฟังธรรมบรรยาย “ ทางแห่งความสำเร็จ “	คณะพระอาจารย์
	10.15 น.	เขียนความประทับใจ	คณะพระอาจารย์
	11.00 น.	รับประทานอาหาร	คณะพระอาจารย์
	12.45 น.	พร้อมกันที่ห้องประชุม/สมาทานศีล 5	คณะพระอาจารย์
		พิธีกรรมก่อนจาก	คณะพระอาจารย์
		-แสดงความรู้สึกต่อการเข้าค่าย	คณะพระอาจารย์
		-พิธีอธิฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่	คณะพระอาจารย์
	15.00 น.	เดินทางกลับ	

เอกสาร 3

เอกสารประกอบกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
อำเภออัมวา จังหวัดสมุทรสงคราม

.....2551

เรื่อง ขออนุญาตนำนักเรียนช่วงชั้น ป.4 – ป.6 อบรมค่ายพุทธบุตร ประจำปี

เรียน ผู้ปกครองนักเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย คำขออนุญาตผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ได้จัดกิจกรรมการอบรมค่ายพุทธบุตร ประจำปี 2551 ในวันที่ณ วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง อำเภออัมวา จังหวัดสมุทรสงคราม

โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีประโยชน์กับนักเรียน มากจึงได้เข้าโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร และการไปเข้าค่ายพุทธบุตร มีวัตถุประสงค์เพื่อได้ ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จริงตามหลักสูตร มีครูควบคุมดูแลนักเรียน จำนวน 6 คน และ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตนำนักเรียนในปกครองของท่าน ไปเข้าค่ายตาม วัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

คำขออนุญาตผู้ปกครองนักเรียน

ข้าพเจ้า.....ผู้ปกครองนักเรียน ค.ช./ค.ญ.....ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง อำเภออัมวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้พิจารณา
เรื่อง การนำนักเรียนไปเข้าค่ายพุทธบุตร ในวันที่.....ณ วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง อำเภอ
อัมวา จังหวัดสมุทรสงคราม ***พิจารณาแล้ว***

() อนุญาต () ไม่อนุญาต

(ลงชื่อ).....ผู้ปกครอง

(.....)

เอกสาร 4

เอกสารประกอบกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร

แบบรายงานตัวเข้าค่ายพุทธบุตร

ณ วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง วันที่ 15-17 สิงหาคม 2550

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....
 โรงเรียน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 อายุ.....โรคประจำตัว.....ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

ลงชื่อ.....นักเรียน
 (.....)

แบบประเมินพฤติกรรม กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																				รวมคะแนน
		นักเรียนปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา				นักเรียนกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น				นักเรียนเป็น กัลยาณมิตรต่อกัน				นักเรียนสนใจต่อกิจกรรมการเข้าค่าย				นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน				
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

18-20 คะแนน

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

15-17 คะแนน

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

11-14 คะแนน

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

กิจกรรมคลองสวยน้ำใส

- แนวคิด** การช่วยกันรักษาความสะอาดในคลองนอกจากทำให้น้ำใสสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยแล้วยังช่วยให้นักเรียนร่วมกันคิดและร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตนให้ประพฤติเป็นคนดีช่วยเหลือผู้อื่นและปฏิบัติตนให้ประพฤติไปในทางที่ดี
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 2. เพื่อให้นักเรียนเสนอแนวทางการปฏิบัติตนตามศีลห้าต่อชุมชนและสังคม
 3. เพื่อให้นักเรียนได้บำเพ็ญตนและเสียสละเพื่อส่วนรวม
- ระยะเวลา** ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันลูกเสือ วันสิ่งแวดล้อม
- สถานที่** คลองขุดเล็ก หน้าโรงเรียน หน้าวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงและหน้าบ้านของนักเรียนเป็นระยะทาง 5 ก.ม.
- สื่อ / อุปกรณ์**
1. เรือพาย
 2. ตะกร้าใส่ขยะ
 3. ไม้ตักขยะใส่ตะกร้า
- กลุ่มเป้าหมาย** นักเรียนช่วงชั้นที่ 2
- วิธีดำเนินกิจกรรม**
1. ประชุมคณะกรรมการโดยชี้แจงจุดประสงค์ กิจกรรมคลองสวยน้ำใส โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - 1.1 เพื่อให้นักเรียนได้มีความตระหนักในการปฏิบัติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - 1.2 เพื่อให้นักเรียนเสนอแนวทางการปฏิบัติตนต่อชุมชน สังคมและส่วนรวมและรักษาศีล
 - 1.3 เพื่อให้นักเรียนได้บำเพ็ญตนและเสียสละเพื่อ
 2. กำหนดวันที่จัดกิจกรรมคือ วันพ่อ 5 ธ.ค. วันแม่ 12 ธ.ค. วันลูกเสือ 1 ก.ค. วันสิ่งแวดล้อม

3. ขอความร่วมมือให้ครูประจำชั้นเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 แบ่งกลุ่มคละกันทั้ง ป.4 – ป.6 แล้วรวบรวมปัญหาสิ่งแวดล้อมในคลองหน้าโรงเรียน

3.2 ให้แต่ละกลุ่มสำรวจ สภาพแวดล้อมในคลองโรงเรียน และอภิปรายถึงผลกระทบต่อสุขภาพแล้วช่วยกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและกำหนดแนวทางป้องกันคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาและแก้ไขปัญหา

3.3 นำเสนอผลงาน ร่วมกันอภิปราย และสรุปเป็นแนวทางการปฏิบัติ

4. แบ่งกลุ่มปฏิบัติในวันสำคัญต่างๆ แล้วรายงานผลการปฏิบัติครูและนักเรียนร่วมกันสรุปกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมความสนใจและการทำงานกลุ่ม
2. ประเมินผลงานที่นักเรียนปฏิบัติ
3. ประเมินพฤติกรรมการทำงานเพื่อประโยชน์และช่วยเหลือเพื่อส่วนรวม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ช่วยเหลือผู้อื่น
2. นักเรียนได้รู้จักแนวทางการรักษาสีล
3. นักเรียนได้ฝึกการทำงานเพื่อตนและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสังคม

แบบประเมินพฤติกรรม กิจกรรมคลองสวนน้ำใส

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																รวม คะแนน				
		นักเรียน สนใจการ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม				นักเรียนรู้จัก การเสนอ แนวทาง ปฏิบัติ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม				พฤติกรรม การทำงาน กลุ่มให้ความ ร่วมมือและ รับผิดชอบ งาน				สังเกต การแสดง ความ คิดเห็น การ อภิปราย					สังเกตการ ช่วยเหลือ ส่วนรวม การบำเพ็ญ ประโยชน์			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน

18-20 คะแนน

ดีมาก

15-17 คะแนน

ดี

11-14 คะแนน

พอใช้

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

กิจกรรมมือน้องเข้าวัด
(ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน)

แนวคิด	การชำระพระพุทธศาสนาของชาวพุทธคือการทำบุญตักบาตร การปฏิบัติธรรม โดยการฟังธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้เกิดความศรัทธา ความรู้ ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง วัด โรงเรียน และนักเรียน 2. เพื่อสืบทอดประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา 3. เพื่อฟังธรรมและนำหลักธรรมที่ได้ฟังไปปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ระยะเวลา	วันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน
สถานที่	วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
อุปกรณ์	ข้าวและอาหารคาวหวาน
กลุ่มเป้าหมาย	คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ช่วงชั้นที่ 2
วิธีดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมคณะครูโดยชี้แจงจุดประสงค์กิจกรรมมือน้องเข้าวัดโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัด โรงเรียน และนักเรียน 1.2 เพื่อสืบทอดประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา 1.3 เพื่อฟังธรรมและนำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2. กำหนดวันที่จัดกิจกรรม (ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน) โดยใช้เวลา 7.30 – 8.30 น. ของทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันโรงเรียนเปิด <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ขอความร่วมมือครูประจำชั้นแจ้งให้นักเรียนทราบและประกาศเสียงตามสาย 3. นักเรียนและคณะครูนำอาหารคาวหวานมาตักบาตร มาถึงโรงเรียนก่อนเวลา 7.30 น. พร้อมกันที่ห้องเรียนแล้วเข้าแถวเดินไปที่วัดพร้อมกับครูประจำชั้น <ol style="list-style-type: none"> 3.1 นักเรียนร่วมกันตักบาตร รับพร กรวดน้ำ 3.2 นักเรียนนิมนต์ พระภิกษุ มาบรรยายธรรมแล้วนำความรู้ที่ได้มาบันทึกลงในสมุดบันทึกฟังธรรม (เอกสาร 1) 4. ครูประจำชั้นตรวจสอบสมุดบันทึกการฟังธรรม ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป <ol style="list-style-type: none"> 4.1 นักเรียนเดินแถวกลับโรงเรียน

การประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรม
2. ตรวจสอบบันทึกการเข้าฟังธรรม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. วัด โรงเรียน และนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
2. นักเรียนสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาได้ดี
3. นักเรียนนำหลักธรรมแบบไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

แบบแสดงพฤติกรรมกิจกรรมงูมือน้องเข้าวัด

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																รวมคะแนน				
		นักเรียนให้ความร่วมมือในการตัดบาตร				นักเรียนตั้งใจฟังพระธรรมแบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา				นักเรียนเดินแถวไป-กลับอย่างมีสติด้วยความเป็นระเบียบ				นักเรียนรู้จุดนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					ตรวจสอบฉบับที่การฟังธรรม			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

18-20 คะแนน

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

15-17 คะแนน

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

11-14 คะแนน

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง

แนวคิด ในโอกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ในฐานะที่เราเป็นคนไทย อาศัยอยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร เราควรปฏิบัติตนตามหลักธรรมอันเป็นทางแห่งความดีอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ผู้ที่สังคมยอมรับว่าเป็นคนดี และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. เพื่อยกย่องผู้ทำความดีเป็นแบบอย่าง
3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนทำความดีต่อไปเป็นประจำจนติดเป็นนิสัย
4. เพื่อฝึกให้นักเรียนเขียนบันทึกตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ ห้องเรียน ห้องประชุม

อุปกรณ์ สมุดบันทึกความดี

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะครู โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1.1 เพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 1.2 เพื่อยกย่องผู้ทำความดีเป็นแบบอย่าง
- 1.3 เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนได้ทำความดีต่อไปเป็นประจำและติดเป็นนิสัย
- 1.4 เพื่อฝึกให้นักเรียนเขียนบันทึกตามหลักไตรสิกขา

2. คณะกรรมการประกอบไปด้วย ครูประจำชั้น มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ครูประจำชั้นแนะนำว่าในแต่ละวันนักเรียนทำความดี ช่วยเหลือผู้ปกครองหรือผู้อื่นอย่างไรบ้าง ให้บันทึกลงในสมุดบันทึกความดีที่ครูแจกให้ ผู้ปกครองลงชื่อรับรอง แล้วให้ครูประจำชั้นลงชื่อรับทราบไว้ด้วยในแต่ละวัน (เอกสาร 1)

3. ในแต่ละเดือนให้ครูประจำชั้นนำสมุดบันทึกมาตรวจดูว่าใครทำดีมากที่สุดของแต่ละห้อง (เอกสาร 2)

3.1 ครูประจำชั้นตรวจสอบสมุดบันทึกของนักเรียนว่าใครบันทึกความดีได้มากที่สุดของแต่ละห้อง ให้ประกาศชมเชยในวันศุกร์เวลาประชุมสวดสัปดาห์ พร้อมมอบวุฒิบัตรและติดประกาศไว้ที่ป้ายนิเทศในแต่ละเดือน และให้เพื่อนๆ ร่วมแสดงความยินดีและยกย่องชม

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. ตรวจสอบบันทึกความดี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนได้แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
2. มีนักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีมากขึ้น
3. นักเรียนจะได้มีขวัญและกำลังใจ ในการทำความดีมากขึ้น
4. นักเรียนเขียนบันทึกได้ดีขึ้น

เอกสาร 1

เอกสารประกอบกิจกรรมบันทึกความดี 80 ปีถวายพ่อหลวง

แบบบันทึกความดีของนักเรียนรายบุคคล

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ตารางบันทึกการทำความดี

วัน เดือน ปี	ความดีที่ได้ทำ	ผู้รับรอง

สรุปผลเด็กดีในแต่ละวัน.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(.....)

ผู้ปกครอง

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(.....)

ครูประจำชั้น

เอกสาร 2

เอกสารประกอบกิจกรรมบันทึกความดี 80 ปีถวายพ่อหลวง

แบบสรุปความดีของนักเรียนรายเดือน

วัน เดือน ปี	ชื่อ-สกุล	ความดีที่ได้ทำ	ผู้รับรอง

สรุปผลเด็กดีรายเดือน.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(.....)

ผู้ปกครอง

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(.....)

ครูประจำชั้น

แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนตามหลักไตรสิกขา สีส สมาธิ ปัญญา

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่นักเรียนปฏิบัติตามความเป็นจริง

	รายการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ			
		3	2	1	0
1	ไตรสิกขา				
	มีศีล				
1.1	- ไม่พูดปด				
1.2	- ไม่ลักขโมย				
1.3	- เก็บสิ่งของแล้วนำส่งคืนเจ้าของ				
1.4	- ไม่หยิบฉวยของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง				
1.5	- ทำผิดแล้วยอมรับผิด				
1.6	- ปฏิบัติตนตามระเบียบการแต่งกายของโรงเรียน				
1.7	- ไม่ลอกการบ้านเพื่อน				
1.8	- การทำความสะอาดภายในห้องเรียน				
1.9	- การทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน				
1.10	- ไว้วางใจได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง				

ระดับคุณภาพ

เกณฑ์การประเมิน

4 คะแนน	หมายถึง	ดีมาก	18-20	คะแนน	ดีมาก
3 คะแนน	หมายถึง	ดี	15-17	คะแนน	ดี
2 คะแนน	หมายถึง	พอใช้	11-14	คะแนน	พอใช้
1 คะแนน	หมายถึง	ควรปรับปรุง	น้อยกว่า 10		ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

กิจกรรมต้นไม้พูดได้

แนวคิด การส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนได้ตระหนักว่าการอ่านคือสิ่งสำคัญในวิถีชีวิตการใฝ่เรียนใฝ่รู้ เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมต้นไม้พูดได้เป็นการส่งเสริมการอ่านได้ดีเหมือนกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียนด้วยการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
2. เพื่อนักเรียนได้ฝึกฝนการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียน
3. เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนรักการอ่าน และพอใจเมื่อได้อ่าน
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการแสวงปัญญาตามหลักไตรสิกขา

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ ต้นไม้บริเวณโรงเรียน

อุปกรณ์ ป้ายข้อความต่างๆ

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ช่วงชั้นที่ 2

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมคณะกรรมการโดยชี้แจงจุดประสงค์กิจกรรมต้นไม้พูดได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 1.1 เพื่อส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียนด้วยการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - 1.2 เพื่อนักเรียนได้ฝึกฝนการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียน
 - 1.3 เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้นักเรียนรักการอ่านและพอใจเมื่อได้อ่าน
 - 1.4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการแสวงปัญญาตามหลักไตรสิกขา

2. แบ่งงานให้คณะกรรมการหาข้อความ เช่น คำคม คำขวัญ สุภาษิต คำพังเพย คติพจน์ พุทธศาสนสุภาษิต

2.1 คณะครูร่วมกันจัดทำแผ่นป้ายโดยใช้ไม้ กระจาดยัด แล้วเลื่อยตามขนาดที่ต้องการ ทาสีแล้วนำมาให้ครูศิลปะเขียนคำต่างๆ เช่น สุ จิ ปุ ลิ ฟัง คิด ถาม เขียน บนแผ่นป้ายแล้วนำไปติดตามต้นไม้บริเวณโรงเรียน

2.2 บูรณาการเข้ากับวิชาภาษาไทย สังคม และศิลปะโดยให้นักเรียนไปศึกษาสุภาษิตต่างๆ แล้วนำมาเขียนเป็นข้อคิด นำมาเขียนเรียงความ นำมาวาดภาพประกอบคำพังเพยที่นักเรียนชอบ

3. มีการประกวดผลงานเดือนละครั้ง ให้แข่งขันกันในชั้นเรียนแล้วเลือกผลงานจัดอันดับ ที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 และชมเชย นำผลงานมาคิดที่ป้ายนิเทศ พร้อมทั้งมอบรางวัลในวันศุกร์สุดสัปดาห์ที่มีการประชุมให้นักเรียน

4. คณะครูจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ เพื่อฝึกทักษะการแสวงหาปัญญาตามหลักไตรสิกขา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 เรียงความ หัวข้อของคำสุภาษิตหรือคำพังเพย เช่น รักดีห้ามจู้ รักชั่วห้ามเสาะ ช่วงชั้นที่ 2 ความยาว 1 หน้ากระดาษ

4.2 วาดภาพหัวข้อ สิววันนี้เป็นผีในวันหน้า ช่วงชั้นที่ 2 ใช้สีไม้ ขนาดสมุดวาดเขียนเล่มใหญ่ กว้าง 10” ยาว 14”

5. ให้นักเรียนจดบันทึกข้อความต่างๆ ที่คิดไว้ลงในสมุด แล้วนำมาให้ครูตรวจและทำเป็นรายงานหรือโครงการ

6. ครูประจำชั้นกรอกแบบประเมินและสรุป

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. ตรวจสอบผลงาน
3. ตรวจสอบผลงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากขึ้น
2. นักเรียนฝึกฝนการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียนมากขึ้น
3. นักเรียนรักการอ่านมากขึ้น
4. นักเรียนรู้จักหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

เอกสาร 1

เอกสารประกอบกิจกรรมต้นไม้อุดได้

คำพังเพย สุภาษิต

การนับถือศาสนา

- รักดีห้ามจ้าว รักชั่วห้ามเสา
- ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- น้ำลดตอผุด
- ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวปิดไม่มีด
- คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล
- โจรปล้นสิบครั้งไม่เท่าไฟไหม้ครั้งเดียว ไฟไหม้สิบครั้งไม่เท่าเล่นการพนัน
- วิวาห์ล้อมคอก
- น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ
- อันนินทาเกลเหมือนเทน้ำ
- คนคิดกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้
- คนเป็นที่พึ่งแห่งตน
- ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย

การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี

- ธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ
- สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล
- กินอย่างไทย อยู่อย่างไทย

เชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์

- รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
- เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด
- พ่อจ๋า แม่จ๋า ลูกจะว่านอนสอนง่าย

การพูดจาสุภาพอ่อนหวาน

- น้ำเชี่ยวอย่าเอาเรือขวาง
- อันนินทาเกลเหมือนเทน้ำ ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีดไปกรีดหิน
- น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย

- ปากเป็นเอก เลขเป็นโท
- พุทธิเป็นศรีแก่ตัว พุทธิชั่วอัปราชัย
- พุทธิไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง
- น้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหลงเหลือ
- สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล

ความกตัญญู

- อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูคายน บั้นวัวบั้นควายให้ลูกทำเล่น
- พ่อจ๋า แม่จ๋า ลูกจะว่านอนสอนง่าย
- ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี

รักการทำงาน

- รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา
- มือไม่พาย เอาเท้าราน้ำ
- เงินครกจิ้งกฐเขา
- จี๋ข้างจับตักแตน
- อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูคายน บั้นวัวบั้นควายให้ลูกทำเล่น
- จี๋เกียดเป็นแมลงวัน ขยันเป็นผึ้ง
- ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม
- น้ำฝนที่ละลายหัดเต็มตุ้มได้
- อดเปรี้ยวไว้กินหวาน

ขยันเรียนใฝ่รู้

- รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา
- เงินครกจิ้งกฐเขา
- มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน
- รู้ไว้ดีกว่าใส่บาตแบกหอม
- จี๋เกียดเป็นแมลงวัน ขยันเป็นผึ้ง
- ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม
- น้ำฝนที่ละลายหัดเต็มตุ้มได้
- อดเปรี้ยวไว้กินหวาน
- ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

ประหัดและนิยมไทย

- เห็นช้างจี้ อย่าจี้ตามช้าง
- มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
ถ้ามีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
- ดำน้ำพริกละลายแม่น้ำ
- จี้ช้างจับตักแตน
- กินอย่างไทย อยู่อย่างไทย
- โจรปล้นสิบครั้งไม่เท่าไฟไหม้ครั้งเดียว ไฟไหม้สิบครั้งไม่เท่าเล่นการพนัน
- ไทยทำไทยใช้ไทยเจริญ
- เวลาเป็นของทุกคน ชั่วดีมีจน วันหนึ่งมียี่สิบสี่นาฬิกา ทุกนาทีที่ผ่านมารุ่งเรืองราคา
กอบกิจผลิตผลพึงใจ ชีวิตที่ลงทุนไป จักมีกำไร หากใช้เวลาค่าควร

ความซื่อสัตย์

- น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า
- น้ำลดตอผุด
- ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวปิดไม่มิด
- หน้าเนื้อใจเสือ
- หน้าไว้หลังหลอก
- คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ้าให้ดูเนื้อ
- คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล
- น้ำขุนไว้โน น้ำใสไว้นอก
- สามัคคีคือพลัง
- ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

การปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ไทยทำไทยใช้ไทยผลิต เศรษฐกิจไทยเจริญ
- เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ
- เปิดเพื่อใช้ ปิดเมื่อเลิกใช้
- สืบวันนี้ เป็นผีในวันหน้า

แบบแสดงพฤติกรรมกิจกรรมต้นไม้พูดได้

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

เลข ที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																รวม คะแนน								
		นักเรียนใช้เวลาว่างในการอ่านป้ายความรู้ตามต้นไม้				นักเรียนชักชวนเพื่อนมาอ่านป้ายความรู้ตามต้นไม้				นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง				นักเรียนสนใจกิจกรรมนี้					นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน							
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4	20			

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

18-20 คะแนน

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

15-17 คะแนน

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

11-14 คะแนน

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี

แนวคิด การปฏิบัติตามหลักธรรม อันเป็นทางแห่งความดีอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้เป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่าเป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยกย่องผู้ทำความดีเป็นแบบอย่าง
2. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนทำความดีต่อไป

ระยะเวลา ตลอดปีการศึกษา

สถานที่ ห้องประชุม ห้องเรียน

อุปกรณ์ ป้ายนิเทศ กระดาษ ปากกา

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียน โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ชั้นที่ 2

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมคณะครูโดยชี้แจงจุดประสงค์กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 1.1 เพื่อยกย่องผู้ทำความดีเป็นแบบอย่าง
 - 1.2 เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้นักเรียนทำความดีต่อไป
2. ตั้งคณะกรรมการประกอบไปด้วย ครูประจำชั้น มีหน้าที่ดังต่อไปนี้
 - 2.1 ครูประจำชั้นอธิบายรายละเอียดกิจกรรมยกย่องผู้ทำความดีให้นักเรียนทราบ
 - 2.2 ครูประจำชั้นอธิบายรายละเอียดของกิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี ดังนี้
 - 2.3 ให้ครูประจำชั้นและเพื่อนนักเรียนในชั้นเรียนร่วมกันสังเกตพฤติกรรมของกันและกันว่าใครทำความดี ปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมหรือเป็นยกย่องชมเชยจากครูและนักเรียนด้วยกัน นักเรียนผู้นั้นจะเป็นคนดี ประจำห้องในวันนี้
 - 2.4 ให้นักเรียนนำแบบบันทึกความดีส่งครูประจำชั้นเป็นรายสัปดาห์ (เอกสาร 1)
3. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงผู้ทำความดีในแต่ละวันแล้วสรุปและแนวทางในการทำความดี
 - 3.1 ครูให้คำชมเชยนักเรียนที่ทำความดีในแต่ละสัปดาห์และเก็บข้อมูลเพื่อจัดลำดับเป็นรายเดือน รายปี เพื่อมอบใบประกาศเกียรติคุณต่อไป

การประเมิน

1. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. แบบบันทึกบุคคลทำความดี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนทำความดีเป็นแบบอย่างมากขึ้น
2. นักเรียนมีขวัญและกำลังใจในการทำความดีมากขึ้น

เอกสาร 1

เอกสารประกอบกิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี

ตารางบันทึกการทำความดี

วัน เดือน ปี	ความดีที่ได้ทำ	ผู้รับรอง
	1. ช่วยลูกนกที่ตกจากรังโดยไม่ให้อุณหภูมิขี้กัค 2. ช่วยงูมมือผู้สูงอายุขึ้นจากเรือ	

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง
(.....)

เพื่อนนักเรียน

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง
(.....)

ครูประจำชั้น

แบบแสดงพฤติกรรมกิจกรรมยกย่องผู้กระทำความดี

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																รวมคะแนน				
		นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมทำความดีทุกวัน				นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น				นักเรียนกระทำความผิดน้อยลง				นักเรียนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมากขึ้น					นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำดี			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน

18-20

คะแนน

ดีมาก

15-17

คะแนน

ดี

11-14

คะแนน

พอใช้

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง หน้า 44

กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบทเสียงตามสาย

แนวคิด ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา และมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การนำพุทธศาสนามาเป็นข้อคิดและคติเตือนใจเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียนได้นำไปเป็นข้อเตือนใจในการปฏิบัติตน

วัตถุประสงค์

1. นำข้อคิดจากพุทธศาสนสุภาษิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เข้าใจจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนสุภาษิต และสามารถใช้เป็นคติเตือนใจ

ระยะเวลา 10 นาที ในตอนเช้า

สถานที่ ป้ายนิเทศหน้าอาคารเรียน

อุปกรณ์ ป้ายนิเทศ บัตรคำพุทธศาสนสุภาษิตพร้อมคำแปล

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนช่วงชั้นที่ 2

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมชี้แจงจุดประสงค์กิจกรรมศาสนสุภาษิตเสียงตามสาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 1.1 เข้าใจจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนสุภาษิต และสามารถใช้เป็นคติเตือนใจ
 - 1.2 นำข้อคิดจากพุทธศาสนสุภาษิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. กำหนดการจัดกิจกรรมตอนพักเที่ยงเวลา 12.00 น.-12.15 น.
3. ครูผู้รับผิดชอบนำบัตรคำพุทธศาสนสุภาษิตพร้อมคำแปลติดที่ป้ายนิเทศ
4. นักเรียนที่รับผิดชอบโดยจัดเรียงเลขที่ 1 ของชั้น ป.6 ไปเรื่อยๆ จนถึงชั้น ป.5 และ ป.4 เป็นผู้รับผิดชอบจดบันทึก พุทธศาสนสุภาษิตแล้วนำไปออกเสียงตามสาย เวลาพัก 12.00 น.12.15 น.
5. บูรณาการเข้าวิชาภาษาไทย สังคม และศิลปะ โดยให้นักเรียนไปศึกษาศาสนสุภาษิตต่างๆ แล้วนำมาเขียนเป็นข้อคิด นำมาเขียนเรียงความ นำมาวาดภาพประกอบคำพังเพยที่นักเรียนชอบ
6. มีการประกวดและประเมินผลงานที่นักเรียนนำไปบันทึกลงในสมุด ใครบันทึกได้เรียบร้อย สวยงาม และได้มากที่สุด จะได้รับรางวัลปลายภาคเรียน
7. ครูกรอกแบบประเมิน สรุปผล

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน
2. ตรวจสอบผลงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนนำข้อคิดไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น
2. นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนสุภาษิต และนำไปใช้เป็นคติเตือนใจ คู่มือการจัด

แบบแสดงพฤติกรรมกิจกรรมศาสนสุภาษิตเสียงตามสาย

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียน

เลขที่	ชื่อ-สกุล	รายการประเมิน																รวมคะแนน				
		นักเรียนให้ความร่วมมือปฏิบัติกิจกรรม				นักเรียนจัดเวลาสำหรับการจดบันทึก				นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน				นักเรียนศึกษาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ					ตรวจสอบดูบันทึกของผู้ที่สนใจ			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4		1	2	3	4

ระดับคุณภาพ

4 คะแนน

หมายถึง

ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

18-20 คะแนน

ดีมาก

3 คะแนน

หมายถึง

ดี

15-17 คะแนน

ดี

2 คะแนน

หมายถึง

พอใช้

11-14 คะแนน

พอใช้

1 คะแนน

หมายถึง

ควรปรับปรุง

น้อยกว่า 10

ควรปรับปรุง

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

บทที่ 5

สรุปผลการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา

ในการจัดทำคู่มือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุงเพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาของโรงเรียน โดยใช้แนวคิดหลักการของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่ 1 กล่าวถึงนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงได้จัดทำคู่มือ

ขอบเขตในการจัดทำคู่มือ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้ ด้านศีล มีการจัดกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมคลองสวยน้ำใส ด้านสมาธิมีการจัดกิจกรรมจูงน้องเข้าวัด(ในวันพระในพรรษา เฉพาะวันเปิดเรียน) กิจกรรมบันทึกความดี 80 ปี ถวายพ่อหลวง ปัญญา ได้แก่ กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมยกย่องผู้ทำความดี กิจกรรมศาสนสุภาษิตวันละบท เสียงตามสาย

การดำเนินการจัดทำคู่มือ

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำคู่มือ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน1. ศึกษาแนวทางการจัดทำคู่มือ ขั้นตอน2. จัดทำโครงร่างคู่มือแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 1 จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบโครงร่างและรายละเอียดของคู่มือ ขั้นตอน3. การพัฒนาคู่มือผู้ศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของคู่มือแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 2 จำนวน 5 คน ขั้นตอน4 ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหากิจกรรมแล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาคู่มือแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญคณะที่ 3 จำนวน 20 คน รวมผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ประเมินคู่มือ ขั้นตอน5 จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์

ผลการประเมินคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ผลสรุปการประเมินความเป็นไปได้ของคู่มือพบว่าผู้เชี่ยวชาญ 25 คน ประเมินให้คู่มือมีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.31$ อยู่ในระดับความเป็นไปได้มาก

ผลการดำเนินการจัดทำคู่มือ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง จะเกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษา ครูและผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ดังนี้

1. ผู้บริหารมีคู่มือไว้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาตามแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการและมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของโรงเรียน

2. ครูผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ชัดเจน เป็นขั้นตอนพร้อมทั้งมีตัวอย่างกิจกรรม เอกสารประกอบ ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในการจัดกิจกรรมได้โดยสะดวก ชัดเจน บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขาโรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพรรณ บุญธรรม. (2540). พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา นาคสกุล. (2546 , กรกฎาคม). ปฏิรูปการศึกษาแก้ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย.
วารสารวิชาการ. 6(7) : 2-5.
- กิตติพงษ์ วงษ์สุนทร. (2537 , 15 กันยายน). จริยธรรมพื้นฐานที่สอดแทรกได้ทุกวิชา. วารสารมิตรครู.
27(26) : 82-85.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2545). รายงานผลการดำเนินโครงการนำร่องระดับชาติเรื่องการปฏิรูป
กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- (2542). แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาเพื่อประชาชน.
กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนการศึกษาและวัฒนธรรม ปลัดกระทรวง.
- (2543). คู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2544ก). คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2544ข). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า
และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศิรีบุญ จงวุฒิเวทย์ ; และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2542). รายงานการศึกษาและจัดทำคู่มือปฏิบัติ
โครงการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม. คณะศึกษาศาสตร์ นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ เสือก้อน. (2537). การจัดทำแผนการสอนเน้นกระบวนการ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. (2546). การกิจเสริมวิถีพุทธ. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ ยอดยิ่ง. (2537). จริยธรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรในสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. นครราชสีมา: หน่วยศึกษานิเทศ กรมอาชีวศึกษาภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.

- ปรีชา ช้างขวัญยืน ; และคนอื่นๆ. (2539). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีศนา จันทัด. (2547). *คู่มือการให้คำปรึกษาสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คิลก บุญเรืองรอด. (2543). *การวางแผนการศึกษาในระดับสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- ทิพย์รัตน์ ไชยลังกา. (2538). *การทดลองสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์*. หน่วยงานนิเทศก์ : ฝ่ายวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา
- ทิสนา แจมมณี ; และคนอื่นๆ. (2542). *กระบวนการเรียนรู้ : ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ วงศ์อิน. (2547). *แนวทางการใช้ชุดฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม”* (เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูเป็นวิทยากรจัดค่าย “พุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม” ระหว่างวันที่ 15-19 พฤศจิกายน 2547)
- พยุศักดิ์ จันทร์สุรินทร์. (2541). *หยาดเพชรหยาดธรรมภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2546). *กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรม บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก. (2547). *แจ้งข่าวการศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547 , จาก [dhttp://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sed/Webbord/Question.asp?GID=454](http://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sed/Webbord/Question.asp?GID=454).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2547). *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เพื่อฟ้าการพิมพ์.
- พระมหาพงศ์นรินทร์. (2546). *การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. (เอกสารประกอบคำสอน).
- พริ้มเพรา คงชนะ. (2537). *รายงานการวิเคราะห์หนังสือและคู่มือวิชาการงาน การดูแลรักษาบ้านมัธยมศึกษาปีที่ 1,2 และ 3*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.
- ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- ไพศาล หวังพานิช. (2544). *การประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและ
จิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2522). *จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- มงคล ชื่นชม. (2545). *คู่มือการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามระเบียบของ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- มนูญ ดวงทาลัง. (2538). *การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี*. ปริญญาานิพนธ์.
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- เมธี เทพพิศย์. (2548. 30 มีนาคม). *สัมภาษณ์โดย พจนพร จิตเจริญทวีโชค*. โรงเรียนบ้านท่ามะขาม
ยนต์ ชุมจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- เริงชัย จงพิพัฒน์สุข. (2542). *คู่มือผู้ปกครองและครู*. กรุงเทพฯ ; วัฒนาพานิช.
- วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล. (2543). *ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุค
โลกาภิวัตน์*. ภาควิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2542). *การศึกษาบทบาทของครูอาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรม
ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.บ.(การประถมศึกษา)
กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วีระ อัมพันธุ์สุข. (2539). *การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหารการศึกษาด้านบุคลากร*.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2539). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา
และการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สมนึก ปฏิพานนท์. (2542). *คุณลักษณะของครูสังคมศึกษายุคใหม่*. *วารสารข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษา*. 24(4): 32-35.
- สมพงษ์ ดีมีชัย. (2542). *ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทย
ที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- สิริกร มณีรินทร์. (2546). *จดหมายเปิดผนึกโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.

- (2547). *ทำไมต้องจัดโรงเรียนวิถีพุทธ*. คำบรรยายเปิดปฐมนิเทศโรงเรียน
 วิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2548). *การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียน
 วิถีพุทธประจิม* (เอกสารประกอบการประชุม วันที่ 14 มกราคม 2548)
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *คู่มือประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย*.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *หลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร
 พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). *แนวทางการประกันคุณภาพภายใน
 สถานศึกษาเพื่อพร้อมรับประกันภายนอก*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- อนุชิต เชนจำเนียร. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา
 สังกัดกรมอาชีวศึกษา*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรุณศรี เหลืองไพรงาม. (2538). *การส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 การประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. ปรียญานิพนธ์. กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ:
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุบล เลี้ยววาริณ. (2542). *ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธ
 ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์
 สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- อัมพรรัตน์ วัฒนโชติ. (2536). *ผลการใช้โปรแกรมการสอนตามแนวคิดของราชส์ ฮาร์มิน และ
 ไชมอนที่มีต่อขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การประถมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพรรณ บุญธรรม. (2540). พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา นาคสกุล. (2546, กรกฎาคม). ปฏิรูปการศึกษาแก้ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย. *วารสารวิชาการ*. 6(7): 2-5.
- กิตติพงษ์ วงษ์สุนทร. (2537, 15 กันยายน). จริยธรรมพื้นฐานที่สอดแทรกได้ทุกวิชา. *วารสารมิตรครู*. 27(26): 82-85
- กระทรวงศึกษาธิการ (2542). *แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาเพื่อประชาชน*. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนการศึกษาและวัฒนธรรม ปลัดกระทรวง.
- (2543). *คู่มือพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2544ก). *คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2544ข). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- 2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศิริบุญ จงวุฒิเวทย์ ; และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2542). *รายงานการศึกษาและจัดทำคู่มือปฏิบัติโครงการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม*. คณะศึกษาศาสตร์ นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ เสือก้อน. (2537). *การจัดทำแผนการสอนเน้นกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. (2546). *ภารกิจเสริมวิถีพุทธ. (เอกสารประกอบคำสอน)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเวศ ยอดยิ่ง. (2537). *จริยธรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรในสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. นครราชสีมา: หน่วยศึกษานิเทศ กรมอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ปรีศนา จันทศักดิ์. (2547). *คู่มือการให้คำปรึกษาสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน ; และคนอื่นๆ. (2539). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิลก บุญเรืองรอด. (2543). *การวางแผนการศึกษาในระดับสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2522). *จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ทิสนา แจมมณี ; และคนอื่นๆ. (2542). *กระบวนการเรียนรู้ : ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์รัตน์ ไชยลังกา. (2538). *การทดลองสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์*. หน่วยศึกษานิเทศก์: ฝ่ายวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา
- ทัศนีย์ วงศ์เย็น. (2547). *แนวทางการใช้ชุดฝึกอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม” (เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูเป็นวิทยากรจัดค่าย “พุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม” ระหว่างวันที่ 15-19 พฤศจิกายน 2547)*
- พยุศักดิ์ จันทร์สุรินทร์. (2541). *หยาดเพชรหยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2546). *กระบวนการเสริมสร้างจริยธรรม บูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก. (2547). *แจ้งข่าวการศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sed/Webbord/Question.asp?GID=454>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2547). *หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าการพิมพ์.
- พระมหาพจน์รินทร์. (2546). *การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถีพุทธ*. (เอกสารประกอบการสอน).

- พริ้มเพรา ดงชนะ. (2537). รายงานการวิเคราะห์หนังสือและคู่มือวิชาการงาน การดูแลรักษาบ้าน
มัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไพโรจน์ ศรีรุ่งเรือง. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมโครงการเยาวชนคนดีศรี
สุพรรณกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์.
ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ไพศาล หวังพานิช. (2544). การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและ
จิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มงคล ชื่นชม. (2545). คู่มือการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามระเบียบของ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- มนูญ ดวงหาค้าง. (2538). การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษย์สัมพันธ์ตามแนวพุทธของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. ปรินูญานิพนธ์.
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ : ทิศทางการศึกษาไทย.
สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก http://www.mcu.ac.th/article/html/way_thaiEdu/007.html.
- ยอดทอง จันดาวัลย์. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547,
จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2546). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.
- รัตนา จีบบรรจง. (2550. 3 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา จำนงค์คี. โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์
บำรุง
- เริงชัย จงพิพัฒนสุข. (2542). คู่มือผู้ปกครองและครู. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2539). หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา
และการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- วรรณข เหมือนพลอย. (2537). ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน
โรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
(การประถมศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วารสารชื่อประดิษฐ์กุล. (2543). *ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์*. ภาควิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม. วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2542). *การศึกษายาทบาทของครูอาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.บ. (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วีระ อัมพันธ์สุข. (2539). *การประยุกต์พุทธธรรมในการบริหารการศึกษาด้านบุคลากร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรนุช เหมือนพลอย. (2537). *ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การประถมศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมนึก ปฏิพานนท์. (2542). *คุณลักษณะของครูสังคมศึกษายุคใหม่*. *วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. 24(4): 32-35.
- สิริกร มณีรินทร์. (2546). *จดหมายเปิดผนึกโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- (2547). *ทำไมต้องจัดโรงเรียนวิถีพุทธ*. คำบรรยายเปิดปฐมนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2547, จาก <http://area.obec.go.th/udonthani3/viteeput/>.
- สรพรพร หุ่นดี. (2550.3 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา จำนงศักดิ์ โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
- สุพร พวงวารพันธ์. (2533). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ทางการพยาบาลกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์. พบ.ม. สาขาพยาบาลศาสตร์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 1. (2548). *การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประจิม* (เอกสารประกอบการประชุม วันที่ 14 มกราคม 2548)
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับประกันภายนอก*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- (2541). *คู่มือประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2545). *รายงานผลการดำเนินโครงการนำร่องระดับชาติเรื่องการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2545). *รายงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *หลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- อนุชิต เชนงำเนียร. (2545). *คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะคนดีของนักเรียนนักศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา*. สารนิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุบล เลี้ยววาริณ. (2542). *ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธ ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- อรุณศรี เหลืองไพโรงาม. (2538). *การส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. ปริญญานิพนธ์. กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพรรัตน์ วัฒนโชติ. (2536). *ผลการใช้โปรแกรมการสอนตามแนวคิดของราชสี ฮาร์มัน และ ไชมอนที่มีต่อขั้นกาใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Calvin, Owens Ray. (1993. June). Teacher Perceptions Concerning their Role and the Efficacy of Moral Education in Public Elementary Schools. *Dissertation Abstracts International*. (53: 4191-A)
- Dunton , Kethryn Jones. (1999 , May). “Parental practices associated with their children’s Moral lessoning development”. *Dissertation Abstracts International*. 49 : 3306-A
- Reimers , E. (1988 September). “Judgement of Responsibility : Their Relationship with Self and Moral Reasoning in Venezualan Adolescents.” *Dissertation Abstracts International*. 49: 2597-A
- Watson, Janet. (1989 May). “Teacher’ conception of marality and moral education”. *Dissertation Abstracts International*. 49 : 3229-A
- Webster. (1983). *Webster’s New Twentieth Century Dictionary of The English Language unabridged*. 2nd ed. New York : Prentice Hall

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบโครงร่างหัวข้อของกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบโครงสร้างหัวข้อของกลุ่ม

1. อาจารย์ ดร.ราชนัย บุญธิมา	อาจารย์ประจำสำนักทดสอบทางการศึกษาและ
จิตวิทยา
2. นายสมศักดิ์ เจริญผล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ โรงเรียน
3. นายเรืองศักดิ์ แสงเจริญ	โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม
ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
4. นางสาวทรีตี สุขโต	ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดประชาโสมิตาราม
5. อาจารย์จินตนา กล้ายประยงค์	ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดจอมรวดี
	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระของกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระของกลุ่ม

1. อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี กรรมการบริหารหลักสูตร สาขาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นางยุบล อันล้ำเลิศ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนศรีทธาสมุทร
3. นายสมบัติ ทิพย์กมลสุข ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบางขันแตก
4. นายวิทยา สำรวรรัตน์ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลบางคนที
5. นายอุดม อินทผล ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม

1. นายทองพล เดชฉกรรจ์	ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
2. นางวัลยา อ่วมอรุณ	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
3. นางสุมิตรา เกาศิริวงศ์	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
4. นางรัตนา จีบบรรจง	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
5. นางสรพรพรหม หุ่นดี	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
6. นายสุวิทย์ หุ่นดี	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
7. นางลัดดา อุดมสุข	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
8. นางรัชณี สว่างแสง	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
9. นางพัชรีวรรณ เอโกมล	ตำแหน่งครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
10. นายสมบัติ ศรีบรรจง	ตำแหน่ง พนักงานข้าราชการ
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

ภาคผนวก ง
แบบประเมินความเหมาะสมของ
คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาไตรสิกขา

ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของกลุ่มมือ (ผู้ปฏิบัติงาน)

1. นายสมบัติ ทิพย์กมลสุข ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดบางขันแตก
2. นายสุพร สุวรรณโชติ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนท้ายหาด
3. นางยุบล อันล้ำเลิศ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรีธามุตร
4. นายชาญเลิศ อำไพวรรณ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรีทธาธรรม
5. นางสาวอรพิน ภิญโญภาวสุทธิ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดแก่นจันทร์
6. นายวิทยา ตำรายริน ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลบางคนที
7. นายสมศักดิ์ รัตนเดชกำจาย ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนศรีสุวรรณคงคาราม
8. นายวินัย สิงห์ทอง ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนเมธีชูณหะวันวิทยาลัย
9. นางสาวทรัสต์ี สุขโต ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดคอมรวดี
10. นางพวงผกา ราษฎร์อาศัย ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
ค.ศ.3 ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนวัดบางบ่อ

แบบสอบถามความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้
คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

ในการตอบแบบสอบถามความเป็นไปได้ ของการนำคู่มือไปใช้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ผู้จัดทำขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบประเมินทุกท่านศึกษารายละเอียดของคู่มือให้เข้าใจก่อนตอบแบบสอบถามความเป็นไปได้ของคู่มือ โดยให้ผู้ตอบแบบประเมินให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

คำชี้แจง

แบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเป็นไปได้ของการนำคู่มือไปใช้

แบบประเมินความเป็นไปได้
คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับข้อมูลที่เป็นจริงที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประเมิน

- ตำแหน่ง ผู้บริหาร
 ครูผู้สอน

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเป็นไปได้ของคู่มือ

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	เนื้อหาสาระของคู่มือมีความชัดเจนเข้าใจง่าย					
2	เนื้อหาสาระของคู่มือสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
3	เนื้อหาเรียบเรียงได้อย่างถูกต้อง					
4	มีรายละเอียดตรงกับความต้องการของผู้สอน					
5	กิจกรรมตัวอย่างในคู่มือเหมาะสมและชัดเจน					
6	เนื้อหาสาระในคู่มือสามารถช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ					
7	คู่มือมีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม					
8	คู่มือมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมในโรงเรียน					
9	คู่มือมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมทางศาสนา					
10	กิจกรรมมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน					

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางสาวกาญจนา จำนงศักดิ์
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2499
สถานที่เกิด	อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 2 หมู่ 3 ตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ตำแหน่ง	ครู คศ. 2 ชำนาญการ
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2517	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปากท่อพิทยาคม อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2519	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โรงเรียนอาชีวศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. 2523	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2529	ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (เอกคหกรรมศาสตร์) วิทยาลัยครูอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี
พ.ศ. 2551	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ